

Årsrapport

Norsk utviklingssamarbeid 2002 Oppfølging av FNs tusenårsmål

UTENRIKSDEPARTEMENTET

Innhold

Utviklingsministerens forord	3
1. Tusenårsmålene. Våre svar på fattigdomsutfordringen	5
1.1 Internasjonal oppfølging av tusenårsmålene	8
1.1.1 Måling av resultater	8
1.1.2 Det internasjonale samfunns oppfølging. Fokus på de store konferansene	8
1.2 Norsk oppfølging av tusenårsmålene.	11
Fokus på Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i Sør mot 2015	
2. Tusenårs mål nr 6: Bekjempe hiv/aids, malaria og andre sykdommer	13
2.1 Norges multilaterale arbeid for å bidra til tusenårs mål nr 6	15
2.1.1 FN-systemet	15
2.1.2 Det Globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM)	17
2.1.3 Vaksinearbeid og microbicider	17
2.2 Norges bilaterale arbeid for å bidra til tusenårs mål nr 6	19
2.2.1 Uganda	21
2.2.2 Tanzania	21
2.2.3 Malawi	21
2.2.4 Mosambik	22
2.2.5 Zambia	23
3. Fokus på samarbeidslandene	25
3.1 Hovedsamarbeidslandene	25
3.1.1 Bangladesh	25
3.1.2 Nepal	26
3.1.3 Malawi	28
3.1.4 Mosambik	28
3.1.5 Tanzania	29
3.1.6 Uganda	29
3.1.7 Zambia	30
3.2 Andre sentrale samarbeidsland i 2002	31
3.2.1 Afghanistan	31
3.2.2 Sri Lanka	32
Tabeller	33-37
Utvalgte forkortelser	38
Land og territorier som er berettiget til å motta bistand	39

Utviklingsministerens forord

I det internasjonale utviklingssamarbeidet er vi ikke flinke nok til å rapportere godt om resultatene av den omfattende innsatsen. I offentlige rapporter har man ofte hatt et sterkt fokus på antall kroner som er blitt bevilget til ulike land og sektorer. Dette er viktig, men ikke nok. Vi må også rapportere slik at vi når frem med den konkrete utviklingen globalt og i de landene vi samarbeider med.

Norsk innsats må ikke sees isolert. Vi må se vår egen innsats i forhold til andre land og organisasjoners bistand samt utviklingslandenes egne bidrag for å måle framskrittene.

I dag er vi i ferd med å få en felles internasjonal plattform for rapportering. Tusenårsmålene ble vedtatt under FN's generalforsamling i 2000. Med tusenårsmålene har verdens ledere samlet seg om åtte mål for utvikling og bekjempelse av fattigdom. Gjennom et sett av delmål og indikatorer vil det framover bli mulig å måle framskritt mot tusenårsmålene. Vi er foreløpig kommet kort, men vil med årets rapport om utviklingssamarbeidet forsøke konsekvent å relatere oss til tusenårsmålene.

Utfordringene er mange. I år har vi valgt å sette særlig fokus på tusenårsmål nummer seks. Dette målet er knyttet til kampen mot hiv/aids, malaria og andre sykdommer som truer menneskeheten. Et ufattelig antall mennesker dør hvert år av malaria og en rekke av de sykdommene menneskene har kjent i generasjon etter generasjon. Imidlertid er fokus de senere år i økende grad blitt rettet mot hiv-/aids-epidemien. Årsakene til dette er mange, men det er liten tvil om at hiv/aids er en utviklingskatastrofe. Epidemien river bort mennesker i sin mest produktive alder, etterlater millioner av barn uten omsorg, sykehus uten personell og skoler uten lærere. Hiv-/aids-epidemien ødelegger grunnlaget for utvikling og fattigdomsbekjempelse.

Hiv/aids rammer landene i Afrika sør for Sahara verst. Det er også her de fleste av Norges hovedsamarbeidsland ligger. I rapporten gjør vi en gjennomgang av norsk innsats i disse landene og internasjonalt for å bekjempe hiv/aids.

Rapporten avsluttes med et kort gjennomgang av den mer generelle utviklingen i hovedsamarbeidslandene og andre land hvor Norge spiller en aktiv rolle. Med rapporten følger også oversikt over de bevilgninger som er gitt. Mer informasjon er tilgjengelig på <http://odin.dep.no/ud>

Jeg håper denne rapporten viser at vår innsats nytter i forhold til det omfattende fattigdomsproblemet som verden har i dag.

Hilde Frafjord Johnson
Utviklingsminister

Møte mellom FN's generalsekretær Kofi Annan og Hilde Frafjord Johnson.
FN-bygningen november 2002.

Bangladesh / Foto: Rune Larsen

1

Tusenårsmålene. Våre svar på fattigdomsutfordringen

Tusenårsmålene

1. Utrydde ekstrem fattigdom og sult. Bl.a. halvere andelen av verdens befolkning som lever på under en dollar om dagen og andelen mennesker som sulter, innen 2015.
2. Sikre full grunnskoleutdanning for alle gutter og jenter innen 2015.
3. Fremme likestilling og styrke kvinners stilling. Bl.a. ved å fjerne forskjellene mellom andelen gutter og jenter i grunnskole og videregående skole, fortrinnsvis innen 2005, og på alle skoletrinn innen 2015.
4. Redusere dødeligheten blant barn under 5 år med to tredjedeler innen 2015.
5. Redusere dødeligheten blant gravide og fødende kvinner med tre fjerdedeler innen 2015.
6. Stoppe og reversere spredningen av hiv/aids, malaria og andre sykdommer som truer menneskeheten innen 2015.
7. Sikre miljømessig bærekraftig utvikling. Bl.a. gjennom å innarbeide prinsippene for bærekraftig utvikling i lands politikk og programmer og reversere tapet av naturressurser, halvere andelen mennesker uten tilgang på sikkert drikkevann innen 2015 og oppnå betydelig bedring i leveforholdene for minst 100 millioner mennesker som bor i slumområder innen 2020.
8. Utvikle et globalt partnerskap for utvikling, bl.a. gjennom utvikling av et åpent, regelbasert, forutsigbart og ikke-diskriminerende handels- og finanssystem. Gjennom å ta hensyn til de særlige behovene til de minst utviklede landene, utviklingsland som er uten kystlinje og småøystater. Gjennom tiltak for å løse gjeldsproblemene til utviklingsland med nasjonale og internasjonale tiltak for bærekraftig gjeldslette. Gjennom tiltak for å utvikle og iverksette strategier for godt og produktivt arbeid for ungdom. Gjennom å gi folk i utviklingsland tilgang til billige nødvendige medisiner i samarbeid med farmasøytisk industri. Gjennom å gjøre moderne teknologi, særlig informasjon- og kommunikasjonsteknologi, tilgjengelig i samarbeid med privat sektor.

Da verdens ledere høsten 2000 møttes i FN for å markere overgangen til et nytt årtusen, satte de seg i fellesskap åtte ambisiøse mål. Disse målene kalles tusenårsmålene. De er rettet mot konkrete, målbare resultater i kampen for å utrydde den ytterste fattigdom som 1,2 milliarder mennesker i dag lever under. Milepælen er satt til 2015.

Tusenårserklæringen forplikter også verdenssamfunnet til å ta fatt i utfordringer knyttet til fred og nedrustning, menneskerettigheter og godt styresett. Dette er faktorer som er av avgjørende betydning for å nå tusenårsmålene.

Tusenårsmålene er ambisiøse, men innen rekkevidde dersom alle som sitter med beslutningsmyndighet – politikere, næringslivsledere, opinionsdannere og den enkelte samfunnsborger tar utfordringene alvorlig.

I global målestokk har det vært framgang det siste tiåret for flere av tusenårsmålene. Blant annet ble andelen ekstremt fattige redusert på 1990-tallet. Minst framgang har det vært for de mål som spesifikt er knyttet til barns og kvinners situasjon. Dette viser at deres livssituasjon og rettigheter er lavt prioritert i mange land. Innsatsen for å sikre økte rettigheter for disse gruppene er derfor særlig viktig framover, dersom tusenårsmålene skal nås.

Flere forhold, blant annet økonomiske kriser og nedgangs-konjunkturer, kan virke hemmende på arbeidet med å nå tusenårsmålene. Finanskrisen i Asia på slutten av 1990-tallet førte til en reduksjon av den økonomiske veksten både i Asia og globalt, og hadde dramatiske konsekvenser for millioner av fattige. Væpnede konflikter og naturkatastrofer er andre trusler som kan rive bort livsgrunnet for de fattige. Ved begynnelsen av 2002 pågikk mer enn 40 voldelige konflikter rundt om i verden. Ca. 6 millioner mennesker ble drept i slike konflikter på 1990-tallet, og man regner man med at omlag 300 000 barn er soldater.

I kø for mat: På barneskolen Nansambo i Zomba-distriktet får elevene ett måltid om dagen. Grøtskålen er det eneste måltidet mange av barna spiser per dag. Kirkens Nødhjelp deler ut høyproteinkjeks Bp5 på skolene i dette området. Kjøpet av ernæringskjeks er støttet av Utenriksdepartementet. Foto: Hege Opseth/Kirkens Nødhjelp.

40 millioner mennesker er flyktninger eller internt fordrevne som resultat av borgerkriger, og 80 prosent av dem er kvinner og barn. Hiv/aids og andre «fattigdomssykdommer» har i mange land redusert den gjennomsnittlige levealder med mange år.

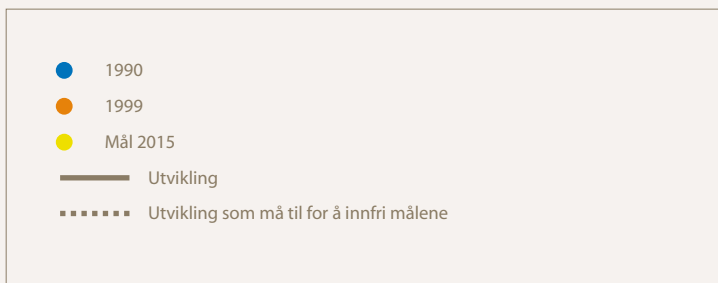
Viljen hos utviklingslandenes myndigheter til å fremme utvikling og til å sikre de fattiges menneskerettigheter, er avgjørende for muligheten til å nå tusenårsmålene. Det internasjonale samfunns rolle er i denne sammenheng å føre en dialog der disse rettighetene markeres og bidra med faglig bistand for å gjøre det mulig å realisere dem.

De rike landene må også sikre at fattige får ta del i globale goder. Utviklingslandene må få markedsadgang for varene de produserer, og landenes egen innsats må støttes opp med finansiell og faglig bistand.

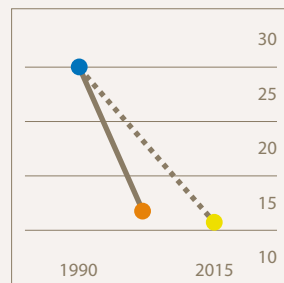
Muligheten for å nå målene varierer også mellom ulike deler av verden. Størst er utfordringene i Afrika sør for Sahara, hvor andelen ekstremt fattige økte med 20 prosent mellom 1990 og 1996 og hvor kvinner utgjør en betydelig andel av disse. Den økonomiske veksten her overstiger knapt befolkningsveksten og er dermed ikke tilstrekkelig til å bidra til økt velferd for befolkningen.

Fattigdomsgrensen

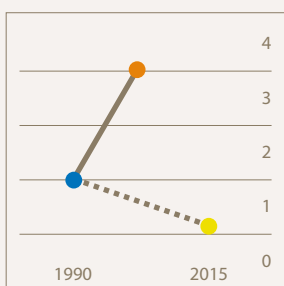
% som lever på under 1,085\$ dagen

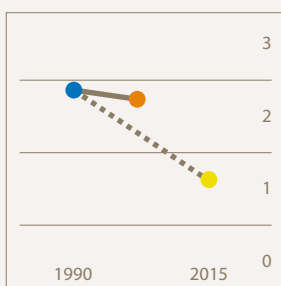
Øst-Asia og Stillehavsområdet

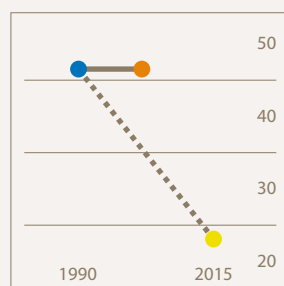
Europa og Sentral-Asia

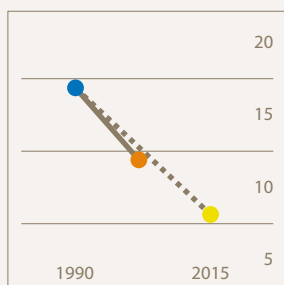
Midtøsten og Nord-Afrika

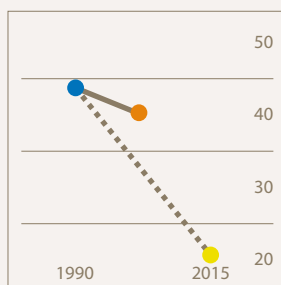
Afrika sør for Sahara

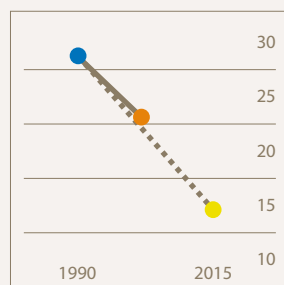
Latin - Amerika og Det Karibiske området

Sør-Asia

Utviklingsland

1.1 Internasjonal oppfølging av tusenårsmålene

1.1.1 Måling av resultater

FN har som oppgave å overvåke hvordan tusenårsmålene følges opp og oppfylles. FN støtter utviklingslandenes arbeid med nasjonale rapporter om framdriften mot å nå tusenårsmålene. Disse rapportene skal også gi grunnlag for en totaloversikt som FNs generalsekretær vil legge fram i 2005.

Den første rapporten for gjennomføringen av tusenårsmålene er nå fremlagt av FNs generalsekretær Kofi Annan. Rapporten gir en nøktern beskrivelse av utsiktene til å nå tusenårsmålene og advarer oss alle om at vi er i ferd med å bli hengende etter i måloppnåelsen. I følge generalsekretæren er utviklingen nå svært blandet, med store forskjeller innen de enkelte målsettinger, og ikke minst mellom land og regioner. Kofi Annan mener at hvis den nåværende trenden videreføres vil man ikke nå tusenårsmålene. Han er også bekymret over at de bredere og mer prinsipielle målsettinger i tusenårserklæringen også viser liten fremgang. Dette dreier seg om viktige mål som menneskerettigheter, demokratiutvikling, godt styresett og konfliktløsning. En ytterligere bekymring er at tiltak for å imøtekomme Afrikas særlige behov er blitt hengende etter.

Det er mulig å nå de konkrete målsettingene innen tidsfristene, men det krever forsterket innsats både fra utviklingslandene selv og fra det internasjonale samfunn i form av økte ressurser til utviklingsformål internasjonalt. Godt styresett er også nødvendig. Det internasjonale utviklingsapparat, både multi- og bilaterale bidragsytere, må dessuten sikre at samarbeidet er tuftet på nasjonale fattigdomsstrategier i mottakerlandene. Bare på denne måten sikrer man både nasjonalt eierskap og en enhetlig tilnærming.

Generalsekretæren har satt i gang en «Tusenårskampanje» for å gjøre tusenårsmålene bedre kjent over hele verden og i alle miljøer. Han vil på den måten sikre at de er i fokus både i lokale og globale utviklingstiltak. Fra norsk side gir vi både finansiell og praktisk støtte til denne kampanjen og til FNs øvrige arbeid med tusenårsmålene. Gjennom 50-årsmarkeringene av norsk utviklingssamarbeid i 2002 ble en tilsvarende informasjonskampanje satt i gang også her i Norge.

Verdensbanken har fått et særlig ansvar for å overvåke hvilke politiske tiltak som er best egnet til å fremme tusenårsmålene. OECDs utviklingskomité (DAC) vil

holde medlemslandene til regnskap for hvordan de samordner de forskjellige delene av sin politikk for å gjøre den mer effektiv i kampen mot fattigdommen. Men reduksjon av fattigdom tar lang tid. Det er derfor behov for å måle framgang også på kort sikt for å vise at vi er på rett vei. For å kunne gjøre dette, må det utvikles bedre indikatorer og statistisk kapasitet i utviklingslandene.

Det er også behov for indikatorer som kan si noe om størrelsen på de bidrag Norges og andre aktørers innsats for fattigdomsbekjempelse gir. Etter hvert som utviklingssamarbeidet konsentreres mer om budsjettstøtte og sektorprogrammer, vil dette bli særlig aktuelt. Norge bidrar i det internasjonale arbeidet med å utvikle slike indikatorer.

Vurderingen må bl.a. fokusere på om samarbeidspartnerne har valgt en politikk som burde gi resultater i forhold til tusenårsmålene og i hvilken grad denne politikken er gjennomført. Sentrale mål på om giverlandene lykkes i utviklingssamarbeidet, vil dermed kunne være om våre samarbeidspartnere har gode strategier for bekjempelse av fattigdom, og om de i samarbeid med alle sine partnere har gjort en aktiv innsats for å nå målene for sitt arbeid. Et sentralt mål for norsk bistand vil være hvor godt den har bidratt til at disse strategiene blir gjennomført og i hvilken grad denne samlede innsatsen fra alle de ulike aktørene har bidratt til sosial og økonomisk utvikling.

1.1.2 Det internasjonale samfunns oppfølging. Fokus på de store konferansene

Fra norsk side arbeider vi målbevisst for at FNs utviklingsrettede organisasjoner, de internasjonale finansinstitusjonene og andre organer på den internasjonale utviklingsarenaen faktisk innretter sitt arbeid slik at det bidrar til å nå tusenårsmålene og ellers er i samsvar med prinsippene for fattigdomsbekjempelse. De internasjonale utviklingsorganisasjonene bør i størst mulig grad utforme felles strategidokumenter for å koordinere sin innsats og at de bør koordinere denne bedre med bilaterale givere.

Oppfølgingen av tusenårsmålene har indirekte og direkte vært utgangspunktet for de store, internasjonale konferansene den senere tid. Disse konferansene har støttet opp om realiseringen av det åttende og siste tusenårs-målet om et globalt partnerskap for utvikling, og er et

svar på en rekke av de utfordringer som vi står overfor i arbeidet med de øvrige tusenårsmålene. Ministermøtet i Verdens handelsorganisasjon (WTO) i Doha, Konferansen for finansiering av utvikling (FfD) i Monterrey og toppmøtet for bærekraftig utvikling (WSSD) gav ikke løsningen på alle utfordringene, men var viktig for videreutviklingen av et gjensidig forpliktende partnerskap mellom nord og sør.

WTOs ministermøte

WTOs viktigste oppfølging av fattigdomsutfordringene skjer i form av handelsforhandlinger. Helt siden avslutningen av Uruguay-runden i 1994 har det i WTO blitt forhandlet om videre liberalisering av handelen med landbruksvarer og tjenester og om visse sider ved Avtalen om handelsrelaterte aspekter ved immaterielle rettigheter (TRIPS). Disse forhandlingene startet som forutsatt. På ministerkonferansen i Doha i november 2001 ble WTOs medlemmer enige om å igangsette en ny forhandlingsrunde. I tillegg til nevnte temaer er det blant annet innledet forhandlinger om markedsadgang for industrivarer og forbedringer av WTO-regelverket for antidumping. Utviklingslandenes interesser ble satt i sentrum for WTOs arbeidsprogram og forhandlinger, og den nye forhandlingsrunden kalles «the Doha Development Agenda». Hele runden skal være avsluttet innen 1. januar 2005.

Gjennomgangen av bestemmelsene om positiv særbehandling og gjennomføring av gjeldende avtaleverk, er av særlig interesse for utviklingslandene. Men til syvende og sist er det bedre adgang til industrilandenes markeder som er det avgjørende. I forhandlingene om tjenester er det viktig for mange utviklingsland å få økt mulighet for personbevegelser over grensene.

Utviklingslandene er imidlertid ingen homogen gruppe i WTO. Cairns-gruppen av 14 landbrukseksporterende utviklingsland og 3 industriland går inn for omfattende reformer av handelen med landbruksvarer, mens flere andre utviklingsland (som India, Pakistan, Sri Lanka og mange afrikanske land) vil beholde et tollvern for å beskytte egne produsenter.

En viktig utviklingssak, av både symbolsk og konkret verdi, er problemstillinger knyttet til TRIPS og helse, som ble viet en egen erklæring i Doha. Bakgrunnen er at land med utilstrekkelig produksjonskapasitet har problemer med å skaffe nødvendige medisiner til en overkommelig pris. Det er ennå ikke full enighet om hvordan erklæringen skal følges opp, men denne saken bør kunne finne sin løsning senest på WTOs neste ministerkonferanse i september 2003. En løsning vil ha stor betydning i arbeidet med å realisere det sjette tusenårsmålet knyttet til kampen mot hiv/aids.

For at nye markedsmuligheter skal resultere i økt eksport må utviklingslandene ha produkter å selge, som tilfredsstiller industrilands krav til helse, miljø, sikkerhet etc. Utviklingslandene har derfor bl.a. behov for utbygging av infrastruktur, opplæring av arbeidskraft og forbedret kjennskap til handelsregelverk og -forhandlinger. Det legges stor vekt på at handelsrelatert bistand og støtte til næringsutvikling må integreres bedre i det generelle utviklingsarbeidet. Som et bidrag til dette har WTO og OECD laget et nytt verktøy, en database over handelsrelatert faglig bistand. Fremme av handel må inkluderes i nasjonale utviklingsplaner og fattigdomsreduksjonsstrategier. Arbeidet må forankres i mottakerlandene, men giverland og internasjonale organisasjoner må bistå med finansiering og ekspertise. Fra norsk side legger vi økt vekt på handelsrelatert bistand til våre samarbeidsland.

FN-konferansen om finansiering av utvikling

FN-konferansen om finansiering av utvikling fant sted i Monterrey, Mexico i mars 2002 og samlet over 50 stats- og regjeringssjefer. Konferansen bidro til økt internasjonalt fokus på utviklingsutfordringene verden står overfor. Den satte gjennomføringen av tusenårsmålene på den internasjonale dagsorden og slo fast at oppnåelse av disse målene vil kreve en betydelig øket innsats av verdenssamfunnet, ikke minst en dobling av den offentlige bistanden utover det nivået man lå på i 2001, det vil si omlag 50 milliarder dollar.

Konferansen lyktes med å markere et brudd med de siste tiårs trend med fallende ODA-nivåer, i første rekke som følge av opptrappingen av bistanden som EU og USA annonserte i forbindelse med konferansen og som forventes å føre til en samlet økning av ODA på 30 prosent i løpet av en 4–5 års periode.

Konferansens sluttokument – «Monterrey Consensus» – er et uttrykk for den internasjonale enighet om å fokusere på utvikling. Det omhandler innenlandsk ressursmobilisering, utenlandske investeringer, utviklingshjelp, handel og utvikling, gjeldslette og det internasjonale finanssystemet. Man oppnådde bred enighet om at også utviklingslandene har et ansvar for å nå utviklingsmålene. De må føre en politikk som legger forholdene til rette for fattigdomsbekjempelse, utvikling, private investeringer og effektiv anvendelse av bistandsmidler. Dette er klart reflektert i «Monterrey Consensus» og dokumentet er således viktig fordi det fastslår at tusenårsmålene bare kan nås gjennom et partnerskap der utviklingslandene påtar seg hovedansvaret for å føre en utviklingsfremmende politikk. Mens utviklingslandene skal basere sin politikk på godt styresett, rettssikkerhet, forutsigbarhet og sterke, ansvarlige nasjonale institusjoner, er det givnerlandenes oppgave å bidra med finansielle og andre ressurser for å bistå i dette arbeidet.

Oppnåelsen av tusenårsmålene og konseptet om partnerskap som «Monterrey Consensus» bygger på, blir nå lagt til grunn for det videre internasjonale utviklingssamarbeidet. Institusjoner som Verdensbanken og Det internasjonale valutafondet (IMF) har vedtatt at oppnåelse av målene på grunnlag av partnerskapskonseptet skal være overgripende mål for deres virksomhet. Gjennom konferansen fikk man til et godt samarbeid mellom FN på den ene side og de store finansinstitusjonene og WTO på den annen. Dette er et godt utgangspunkt for det videre arbeid.

Toppmøtet for bærekraftig utvikling (WSSD)

Toppmøtet befestet bærekraftig utvikling som et overordnet mål og bygget på forpliktelsene fra FNs tusenårsforsamling.

Fra norsk side var tusenårsmålene utgangspunktet for våre posisjoner. Under det syvende tusenårsmålet skal andelen som ikke har tilgang på sikkert drikkevann halveres innen 2015. Gode sanitære forhold er en forutsetning for å nå dette målet. Under WSSD i Johannesburg forpliktet landene seg til å halvere andelen mennesker som ikke har tilgang til sanitærtjenester innen 2015. Dette kan bety svært mye for mange fattige. Dersom dette ambisiøse målet nås, vil det også bidra til å redusere sykdom og dødelighet blant småbarn. I Johannesburg ble det også enighet om at skadene fra miljø- og helsefarlige kjemikalier skal minimaliseres innen 2020. Dette er også av stor betydning for fattige menneskers helse.

Tapet av biologisk mangfold er alarmerende. I Johannesburg forpliktet landene seg til en betydelig reduksjon i tap av artsmangfold innen 2010. Dette er et viktig skritt på veien mot å realisere det syvende tusenårsmålet, som også gir oss utfordringen om å reversere tapet av naturressurser. WSSD understreket også landbrukets betydning for fattigdomsbekjempelse og bærekraftig utvikling, og ikke minst i kampen mot sult og underernæring. Innen naturressursforvaltning var imidlertid resultatene fra Johannesburg dårligere enn ønsket.

Regjeringen gjorde det i 2002 klart at det ville bli bevilget ekstra midler til oppfølging på de områder som særlig vil bidra til gjennomføringen av handlingsplanen fra WSSD. Det ble avsatt til sammen 375 mill kroner over tre år i tilleggsmidler til oppfølging gjennom utviklingssamarbeidet på områdene vann, energi, landbruk og biologisk mangfold. Disse midlene kommer på toppen av regulære bidrag til disse områdene på over 800 mill. kroner bare bilateralt¹⁾.

Toppmøtet gav et felles utgangspunkt for de internasjonale bestrebelsene for målrettet fattigdomsbekjempelse og bærekraftig forvaltning av naturressursene. Toppmøtet gav oss også retningen for det videre arbeidet med bærekraftig produksjon og forbruk. I likhet med konferansene i Doha og Monterrey, viste Johannesburg-toppmøtet at utvikling og fattigdomsbekjempelse bare kan skje innenfor rammene av et tett samarbeid mellom nord og sør. Dette er selve tanken bak det åttende tusenårsmålet om globalt partnerskap for utvikling.

1) Tosidig utviklingssamarbeid.

1.2 Norsk oppfølging av tusenårsmålene. Fokus på Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015

Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015 redegjør for vår oppfølging av tusenårsmålene.

Mer bistand er et viktig virkemiddel i denne sammenheng. Det er også nødvendig med mer effektiv bistand – en bistand hvor samarbeid og samordning med våre partnere både i utviklingslandene og blant bistandsgiverne står i sentrum.

Norsk bistand trappes opp. Målet er at den skal nå 1 prosent av brutto nasjonalinntekten (BNI) i 2005. I 2003 er andelen planlagt til 0,93 prosent av BNI. Økningen er også i tråd med globale beregninger som viser at bistanden totalt sett må dobles om tusenårsmålene skal kunne nås. Norge arbeider for at alle OECD-land skal akseptere det internasjonale målet om å bruke 0,7 prosent av BNI på bistand.

Økt bistand er ikke nok, den må også brukes effektivt. En forutsetning for at dette skal kunne skje, er at rammebetingelsene i mottakerlandene fremmer effektivitet. Mange fattige land som mottar bistand har betydelige utfordringer, både når det gjelder helse, utdanning og infrastruktur. Korrupsjon må bekjempes og landenes institusjoner styrkes. Landenes egne inntekter og deres menneskelige ressurser må utvikles og settes inn for å oppnå dette. Bistanden skal være et supplement til denne egeninnsatsen. Norge og andre giverland legger til grunn at landenes egne fattigdomsstrategier skal danne rammen for denne innsatsen og legger vekt på å styrke landenes evne til å iverksette disse strategiene. Norsk stat til statbistand som ikke er i tråd med landenes fattigdomsstrategier og tusenårsmålene, skal fases ut.

Giverne må på sin side gjøre bistanden mer effektiv gjennom å samkjøre sine rutiner og prosedyrer langt bedre enn i dag. Fattige land skal bruke de knappe ressursene sine til å styre seg selv, ikke til å utarbeide utallige rapporter til ulike givere hvert år. Betingelser og krav som settes for bistanden må også samordnes og antallet slike krav reduseres, slik at det blir praktisk mulig for mottaker å forholde seg til dem. I de fleste utviklingsland er det langt igjen til dette skjer.

Norge har gjennom mange år vært talsmann for slik forenkling, både bilateralt og i multilaterale sammenhenger. I Malawi er Norge i dag operatør for bistanden fra Sverige. Sammen er våre to land blitt enige om et sett av prosedyrer som vi mener er tilstrekkelige for å holde oversikt over bistanden til landet. Resultatet er at Malawi trenger å forholde seg til én giver mindre. Dette er en type samarbeid som er blitt svært positivt mottatt av landets myndigheter og som har vakt stor interesse internasjonalt. Det er en ordening som med fordel kan benyttes også i andre land.

Handlingsplanen gjør det klart at utviklingspolitikk spenner videre enn bistand: All politikk som berører utviklingen eller inntektssituasjonen for fattige land eller for fattige mennesker i utviklingsland, er i en forstand også utviklingspolitikk. Regjeringen har satt i gang et arbeid i flere departementer med å gjennomgå relevante deler av norsk politikk for å avdekke om den har sideeffekter som kan påvirke fattige menneskers livssituasjon. Dette er i tråd med OECD/DACs anbefalinger gjennom mange år om økt «policy coherence», eller sammenheng i vår politikk. Det er også i tråd med anbefalingene til industrilandene fra Monterrey-konferansen, som påpekte rike lands ansvar for å skape gode internasjonale rammebetingelser for utvikling.

Internasjonale rammebetingelser må også bedres. Norge arbeider for at utviklingslandene skal få bedre rammevilkår innen internasjonal handel, bl.a. åpner vi våre egne markeder mer for varer og tjenester fra utviklingslandene og har innrømmet tollfrihet for alle varer og tjenester fra de fattigste landene. Vi arbeider også for at investeringene i disse landene – særlig de fattigste – skal økes, for mer stabile forhold innen internasjonal finansiering, for økt gjeldslette og bedre gjeldsletteordninger og for at de skal få økt innflytelse i de store internasjonale finansinstitusjonene som IMF og Verdensbanken.

2

Tusenårsmaal nr 6: Bekjempe hiv/aids, malaria og andre sykdommer

Det 6. tusenårsmaalet er innen 2015 å stoppe og reversere spredningen av hiv/aids, malaria og andre sykdommer som truer menneskeheten.

Noen få sykdommer er årsak til store deler av helseproblemene i utviklingsland. I tillegg til en del barnesykdommer, mangelsykdommer ved feilernæring og sykdom i forbindelse med svangerskap og fødsel (barnedødelighet og mødredødelighet omfattes av egne tusenårsmaal) er hiv/aids, tuberkulose og malaria sykdommer som holder tilbake utviklingslandenes muligheter til å oppleve vekst og velstand. Dette er sykdommer som rammer de fattigste hardest. Ikke bare er fattige mennesker mer sårbare overfor disse sykdommene, fattige har også dårligere tilgang på helsetjenester og har mindre mulighet til å håndtere høye utgifter ved sykdom og død.

Innsatsen for å stoppe hiv-/aids-epidemien krever et særskilt internasjonalt løft. Det er dette arbeidet vi i år har valgt å fokusere på.

Hiv-/aids-epidemien har konsekvenser som er katastrofale for utviklingen i et stort antall av verdens land. I de hardest rammede landene har epidemien allerede antatt proporsjoner som har satt utviklingen flere tiår tilbake. Resultater fra mange års innsats for utvikling, som høyere forventet levealder og nedgang i barnedødelighet, er allerede tapt i de hardest rammede landene. Ingen av de andre tusenårsmaalene vil kunne nås dersom vi ikke klarer å stanse epidemiens spredning.

I følge rapporten fra Verdens helseorganisasjon (WHO) og FNs aidsprogram (UNAIDS) i desember 2002, var det ved utgangen av året totalt omlag 42 millioner mennesker i verden smittet med hiv. 75 prosent av de smittede lever i Afrika. Men epidemien er også raskt stigende i andre deler av verden. Epidemien øker særlig raskt i Øst-Europa og de sentralasiatiske republikkene. Det er også svært mange hiv-positive i Kina og India.

Globale hiv-/aids-tall per desember 2002²⁾

Totalt antall mennesker smittet med hiv/aids:	42 mill
Voksne ³⁾	38,6 mill.
<i>Kvinner</i>	19,2 mill.
Barn under 15 år	3,2 mill.
Antall mennesker smittet med hiv i 2002	5 mill.
Voksne	4,2 mill.
<i>Kvinner</i>	2 mill.
Barn under 15 år	800 000
Dødsfall pga. aids i 2002	3,1 mill.
Voksne	2,5 mill.
<i>Kvinner</i>	1,2 mill.
Barn under 15 år	610 000

Halvparten av de som smittes er ungdom under 25 år. Samtidig har man oppdaget at det å satse på forebygging blant ungdom har et stort potensial. Der hvor man har klart å redusere smitteratene, har man sett størst reduksjon blant unge mennesker.

Samtidig har UNICEF påvist at 50 prosent av ungdom i mange land aldri har hørt om hiv/aids eller har misforstått hvordan hiv smitter. Et helt vesentlig element for vellykkede aidsprogrammer er derfor å sørge for at ungdom får informasjon om hvordan de kan beskytte seg mot hiv, og å forsøke og påvirke til sunne atferdsmønstre.

Derfor er det også så viktig å sikre barn og unge retten til utdanning. Kunnskap er kanskje den viktigste enkeltfaktor som beskytter mot en sykdom som aids.

Hiv-epidemien er nært knyttet til seksuell atferd. Det er derfor viktig å ha innsikt i likestillingsspørsmålene som dette innebærer. I flere land i det sørlige Afrika er mer enn

2) Kilde: AIDS Epidemic Update. Desember 2002. UNAIDS og WHO – 2002.

3) 15–49 år.

halvparten av de smittede kvinner, og unge jenter har flere ganger høyere risiko for å bli smittet enn gutter på samme alder. Jenters og kvinners rettigheter må respekteres, men ikke minst må de utdannes og settes i stand til å hevde egne rettigheter og dermed øke muligheten til å beskytte seg selv og sine barn mot hiv.

På grunn av hiv-/aids-epidemien har det også utviklet seg en tuberkuloseepidemi. Tuberkulose er den hyppigste dødsårsaken for hiv-positive, men med riktig behandling er tuberkulose ofte helbredelig. Behandling av tuberkulose er det beste forebyggende tiltaket for å hindre at sykdommen sprer seg.

En hovedgrunn til at man kan vise til gode resultater i tuberkulosearbeidet er DOTS (Directly Observed Treatment Strategy). Den internasjonale unionen mot tuberkulose (IUATL), støttet av Norge, utviklet denne strategien på 1980-tallet. WHO tok den i bruk og den er i dag metoden for tuberkulosekontroll og -behandling. Også Landsforening for Hjerte- og Lungesyke var sentral i utviklingen av DOTS.

I 2002 bidro blant annet rettssaker i Sør-Afrika og ikke minst den internasjonale aidskonferansen i Barcelona til å rette større oppmerksomhet mot behandling i arbeidet med å stoppe og reversere epidemien.

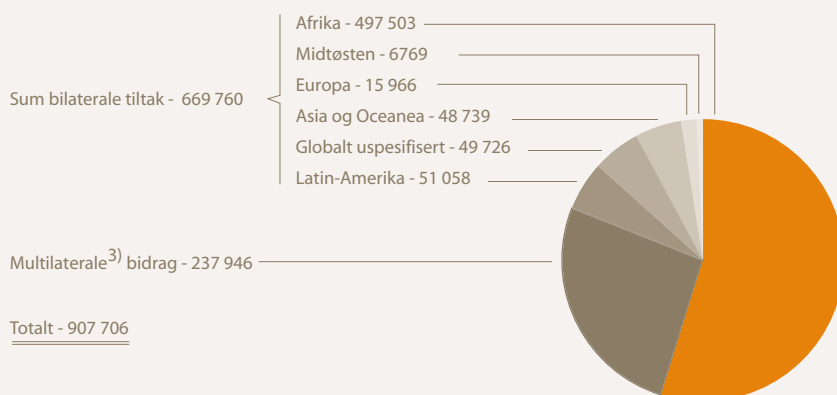
Bidrag til bekjempelsen av hiv-/aids-epidemien er en viktig del av Norges utviklingspolitikk, og Norge gir store bidrag til den globale hiv/aidskampen. Samlet var det norske bidraget til den internasjonale hiv/aidsbekjempelsen i 2002 på 907⁴⁾ millioner kroner.

Selv om utviklingen av hiv-/aids-epidemien er dramatisk, finnes også positive tegn til at forebygging nytter:

- Etiopia: Smitteforekomsten blant unge kvinner 15–24 år i Addis Abeba sank fra 24 prosent i 1995 til 15 prosent i 2001.
- Sør-Afrika: Smitteforekomsten blant gravide tenåringer sank fra 21 prosent i 1998 til 15 prosent i 2001.
- I Uganda har smitteforekomsten sunket fra 8,3 prosent i 1999 til 5 prosent i 2001.
- I Zambia er det tegn til at atferdsendring, spesielt blant yngre kvinner under utdanning: færre partnere og mer bruk av kondomer.

Norsk bidrag til tiltak hvor hiv-/aids-bekjempelse er et hoved- eller delmål i 2002.

Bistand¹⁾ hvor hiv/aids er et mål²⁾ i 2002 (1000 NOK)

1) Figuren omfatter bilateral bistand, multi-bistand samt multilateral bistand

2) Denne figuren omfatter alle tiltak/prosjekter/avtaler der hiv/aids er hoved- eller delmålsettingen. Et tiltak/prosjekt/avtale kan ha flere hoved- eller delmålsettinger.

3) Omfatter generelle bidrag til UNAIDS og bidrag til Det globale fondet mot hiv/aids, tuberkulose og malaria (GFATM).

4) Dette var en økning fra 376 millioner kroner i 2001, som dels skyldes økt innsats, bl. a gjennom GFATM, men også at flere tiltak er registrert med hiv/aids som delmål. Av de 907 millionene gikk 516 millioner til aktiviteter med hiv/aids som hovedformål.

2.1 Norges multilaterale arbeid for å bidra til tusenårsmål nr 6

2.1.1 FN-systemet

Sammen med de øvrige nordiske land var Norge en av pådriverne for opprettelsen av FNs aidsprogram (UNAIDS). UNAIDS ble opprettet i 1996, som et program for å samordne og styrke FN-systemets innsats mot epidemien. Syv FN-organisasjoner, samt Verdensbanken, er medlemmer av UNAIDS⁵⁾. En av UNAIDS' viktigste målsetninger, og et helt fundamentalt element i hiv-/aids-bekjempelsen, er politisk engasjement og bevissthet. I løpet av de siste årene, har UNAIDS vært motoren i dette arbeidet, som har vært vellykket. De siste årene har oppmerksomheten og den politiske viljen til å ta hiv-/aids-problemet på alvor økt betraktelig, både i mange utviklingsland og i den rike delen av verden. Det er likevel mye som gjenstår, både når det gjelder finansieringen av hiv/aidsprogrammer og når det gjelder å omsette oppmerksomhet i handling.

UNAIDS bistår nasjonale myndigheter med strategisk planlegging av hiv/aidsbekjempelsen og utarbeidelsen av nasjonale hiv/aidsprogrammer. UNAIDS har utarbeidet en stor samling såkalte «Best Practices» og er en ressursbase når det gjelder epidemiologisk informasjon. UNAIDS rapporterer at hiv-/aids-forebyggingskampanjer og -programmer har hatt suksess, og at man i stor grad nå vet hva som fungerer når det gjelder forebygging. Selv om dette er noe som stadig må videreutvikles, mener UNAIDS at utfordringen nå ligger i å oppskalere tiltak som allerede har vist seg å være effektive. I 2002 hadde også UNAIDS en sentral rolle i forbindelse med etableringen av det Globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM, se under).

En uavhengig evalueringsrapport om UNAIDS ble lagt fram i 2002. Evalueringen pekte blant annet på at koordineringen mellom de forskjellige FN-organisasjonene på landnivå ikke har fungert optimalt, og at dette har gått ut over FNs innsats for bekjempelse av hiv/aids på landnivå. Blant annet hevdet det i evalueringen at på grunn av manglende koordinering, har ikke UNAIDS vært god nok på å yte service til nasjonale regjeringer. Dette er UNAIDS' hovedoppgave og planer for å styrke UNAIDS på landnivå ble vedtatt i desember 2002. Norge har også stilt til UNAIDS' disposisjon rådgivningskompetanse for arbeidet på landnivå.

Sammen med GFATM var UNAIDS også i 2002 den viktigste kanalen for den norske multilaterale støtten til hiv-/aids-bekjempelsen. 100 millioner kroner ble kanalisert gjennom UNAIDS' kjernebudsjett i 2002. De siste tre årene har Norge vært en av UNAIDS' tre største givere.

Norge arbeider aktivt gjennom vår deltakelse i de styrende organer i FN-organisasjonene for at hiv/aids skal integreres i deres løpende arbeid.

I UNICEF har Norge vært pådriver for å gjøre hiv/aids til en av organisasjonens fem høyest prioriterte oppgaver. I en overgangsfase før dette kom på plass, ga vi øremerkede bidrag i størrelsesorden 10 millioner kroner spesielt rettet mot å støtte barn som er blitt foreldreløse som følge av hiv-/aids-epidemien. Dette er et av UNICEFs særskilte ansvarsfelt innenfor FN, i tillegg til å bidra til å forebygge hiv blant ungdom, hindre overføring av smitte fra mor til barn og økt støtte til barn, ungdom og foreldre som lever med hiv og aids.

Bekjempelse av malaria er også en viktig del av UNICEFs virksomhet. Malaria er en av de største dødsårsakene blant barn i det sørlige Afrika. Totalt blir minst 500 millioner mennesker smittet og omlag 1 million dør av malaria hvert år. Ved enkle midler kan mye unngås. Et myggnett koster kun 3 dollar, og ved å sørge for at gravide kvinner får malariatabletter to ganger i løpet av et svangerskap, reduserer helserisikoen for både barn og mor.

For å sikre at hiv/aids prioriteres i relevante planer og strategier, fører UNDP en generell policy dialog med myndighetene i utviklingsland. Dette er et viktig arbeid som Norge ved styredeltakelse i UNDP støtter opp under. Kapasitetsbygging, informasjonsarbeid og holdningskampanjer er viktige verktøy for UNDPs arbeid på dette felt.

WHO har en sentral rolle i forbindelse med de helsemessige og medisinske sidene av hiv/aids. Norge støttet dette arbeidet i 2002 med 45 millioner kroner i tilleggsmidler. Norge har også ledet en ekspertgruppe som har utarbeidet en strategi for hvordan utviklingslandene bør ta fatt i de ulike utfordringene som deres helsevesen står overfor med hensyn til forebygging av hiv/aids, og behandling og omsorg for de som er rammet av sykdommen.

5) Medlemmene i UNAIDS er FNs barnefond (UNICEF), FNs utviklingsprogram (UNDP), FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur (UNESCO), Den internasjonale arbeidsorganisasjon (ILO), Verdens helseorganisasjon (WHO), FNs befolkningsfond (UNFPA) og FNs kontor for narkotika og kriminalitet (UNODC), samt Verdensbanken

ILO har et særlig ansvar hva angår arbeidslivet og hiv/aids. Norge støtter opp under denne delen av ILOs arbeid som blant annet er rettet mot å takle stigmatisering, diskriminering, endrede betingelser for helsemessige og sosiale goder, og tap av kunnskap og kompetanse hos ansatte som rammes av hiv/aids.

Landbruket utgjør den viktigste økonomiske sektoren i mange utviklingsland og konsekvensene av hiv/aids er derfor særlig dramatiske for matvareproduksjonen og dermed for levekårene og den nasjonale økonomiske utvikling. FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) samarbeider med UNAIDS på dette feltet og Norge støtter FAOs arbeid for å bistå rammede land med å takle, og i størst mulig grad dempe, de ulike virkningene av hiv/aids. Vi støtter også forskning på dette området innenfor rammen av CGIAR-systemet, som er et viktig koordinerende organ for internasjonal landbruksforskning.

Verdens matvareprogram (WFP) er i likhet med FAO ikke medlem av UNAIDS, men organisasjonen kan spille en viktig rolle for å bidra til at hiv-/aids-rammede nyter godt av matvarehjelpbaserte programmer i de landene der WFP er tilstede. Norge har aktivt støttet en slik rolle for WFP, noe som også har bidratt til et nærmere samarbeid med WHO angående de ernæringsmessig relevante sider av matvarebistand til hiv-/aids-rammede.

Også UNESCOs arbeid er meget relevant i hiv-/aids-sammenheng. Utdanning, herunder lærerutdanning, er en av de viktigste kanalene for å påvirke holdninger og bidra til kunnskap om hiv/aids. Gjennom støtte til UNESCOs institutt IIEP (internasjonalt institutt for utdanningsplanlegging) bidrar Norge til at hiv/aids skal bli integrert i alle relevante deler av utdanningssektoren.

Gjennom de siste årene har Verdensbanken blitt en viktig aktør i den globale kampen mot hiv/aids. Verdensbanken er i dag blitt den viktigste finansieringskilde for hiv-/aids-arbeid i utviklingsland. I 2002 gav banken USD 300 millioner i støtte til slike programmer.

En viktig grunn til å bruke Verdensbanken som instrument i kampen mot hiv/aids har vært bankens tilgang til direkte dialog med statsledere og finansministere i de berørte landene. Dette har vært viktig for å få økt bevissthet og kunnskap blant beslutningstakere om hvilke utfordringer landene her står overfor.

Norge har arbeidet målbevisst for at Verdensbanken skal få hiv-/aids-utfordringen opp på dagsorden i institusjonen. Siden 1995 har Utenriksdepartementet gitt 18 millioner kroner i øremerkede bidrag for at banken gjennom studier, analyser og opplæringstiltak på landnivå skal kunne vise at epidemien ikke er et rent helseproblem, men et utviklingsproblem som kan sette utviklingen mange år tilbake i de landene som er hardest rammet. Dette har blant annet resultert i utarbeidelsen av en egen strategi for hvordan afrikanske land skal bekjempe epidemien – Intensifying Action against hiv/aids in Africa: Responding to a Development Crisis.

Verdensbanken satte i 2000 i gang et Multi-Country Hiv/Aids Program (MAP) for afrikanske land sør for Sahara. Programmet åpner for inntil USD 1 milliard i fleksibel og rask finansiering. Midlene blir brukt til hiv-/aids-tiltak utviklet av landene selv og i form av standard IDA-kreditter. MAP støtter nasjonale programmer for forebygging og behandling. Programmet er del av Verdensbankens innsats under UNAIDS-paraplyen.

2.1.2 Det Globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM)

For å minke ressursgapet mellom behov og midler i kampen mot fattigdomssykdommene aids, tuberkulose og malaria, ble GFATM opprettet. Fondet var operativt fra 2002. Norge var aktivt involvert i arbeidet forut for etableringen av fondet. Siden har Norge vært representert i fondets styre gjennom samarbeid i den såkalte «0,7 gruppen»⁶⁾. Et av Norges, og 0,7 gruppens, hovedmål i fondets styre i 2002 var å sikre at bevilgninger fra fondet ble forbeholdt de fattigste landene. Disse tildelingskriterier er ennå ikke endelig utformet, men man fikk på styremøtet i januar 2003 gjennomslag for en viss begrenning i hvilke land som kan motta støtte fra Fondet.

En annen av hovedutfordringene, slik man fra norsk side ser det, er at Fondet koordinerer seg med andre aktører på landnivå. Dette ser ut til å ha bedret seg etter hvert. Norge bidro til at dette spørsmålet ble satt høyt på dagsordenen i opprettelsen av fondet, og har også deltatt i en arbeidsgruppe om fondets styring og funksjon på landnivå.

Fondet har hatt to bevilgningsrunder, og har totalt besluttet å fordele 1,5 milliarder USD til 160 programmer i 94 land. Norge bevilget 130 millioner kroner til fondet i 2002.

I Mosambik og Malawi har Norge vært en aktiv medspiller i arbeidet med å koordinere landenes søknad til GFATM. Alle Norges hovedsamarbeidsland har fått bevilgninger fra fondet.

Norge deltok i ledelsen av en arbeidsgruppe om fondets legemiddelpolitikk, og bidro sterkt til en viktig enighet i styret som åpner for at fondets midler kan gå til innkjøp av generiske midler (såkalte kopiprodukter). Dette er en viktig forutsetning for tilgang på aidsmedisiner i de fattige landene.⁷⁾

2.1.3 Vaksinearbeid og microbicer

Norge støttet i 2002 de Internasjonale vaksineinitiativet (IAVI) med 10 millioner kroner og det Internasjonale partnerskapet for microbicer (IPM) med 5 millioner kroner. IAVI er en internasjonal stiftelse hvis hovedmål er å øke tempoet i forskning på forebyggende aidsvaksiner og å sikre tilgjengeligheten av en fremtidig vaksine i utviklingslandene.

Vaksineforskning krever storstilte kliniske studier, og er langvarig og ressurskrevende. Vaksineforskningen har ennå ikke kommet så langt at man kan si noe sikkert om muligheten for å utvikle en vaksine som effektivt beskytter mot hiv-smitte eller når en slik vaksine kan være tilgjengelig. Men all forskning og vaksineeksperimenter vil øke muligheten til å finne svar på om en effektiv vaksine vil kunne utvikles.

IAVI ble i 2002 ferdig med innledende utprøvinger av sin første vaksinekandidat og er nå klar for storstilt klinisk utprøving på mennesker. Dette arbeidet skjer i samarbeid med Universitetet i Nairobi og Universitetet i Oxford. IAVI hadde i 2002 en stor utvidelse av sin virksomhet i Afrika og vil i 2003 opprette et eget regionalkontor i Nairobi.

IPM er et helt nytt initiativ, etablert i 2002, for å gi kvinner reell mulighet til å beskytte seg mot hiv-smitte. I dag er kondom for menn den sikreste metoden for å beskytte seg mot hiv/aids. Men mange kvinner er ikke i en posisjon der de kan kreve at kondom benyttes.

IPM skal stimulere og finansiere holdnings- og utdanningskampanjer, utvikling, produksjon og distribusjon av microbicer. Microbicer kan være en slags gelé, krem, svamp e.l. som skal kunne hindre smitte av seksuelt overførbare sykdommer.

Det er foreløpig ingen microbicer tilgjengelig på markedet og det gjenstår fremdeles mye forskning og utprøving. Det er bred enighet om at slike produkter vil kunne ha stor betydning for å forhindre smitte til jenter, kvinner og ufødte barn.

6) Som omfatter Norge, Sverige, Nederland, Danmark og Luxemburg. Begrepet skriver seg fra det forhold at disse landene gir en bistand på 0,7 prosent eller mer av BNI.

7) Mangelen på konsensus i Verdens handelsorganisasjon (WTO) om dette blokkerer foreløpig for at fattige land skal kunne utnytte denne muligheten til å skaffe seg rimeligere aidsmedisiner.

Andel smittede i Norges hovedsamarbeidsland*

Zambia	21,5 prosent
Malawi	15 prosent
Mosambik	13 prosent
Tanzania	7,8 prosent
Uganda	5 prosent
Nepal	0,5 prosent
Bangladesh	<0,1 prosent

For mer informasjon se tabell 6, Indikatorer for hiv/aids i Norges samarbeidsland.

* Kilde: Report on the global hiv/aids epidemic. UNAIDS 2002

Regionale hiv-/aids-tall og -trender 2002*

REGIONER	Voksne og barn smittet med hiv/aids	Voksne og barn smittet med hiv i 2002	Smitterate blant voksne**	% av hiv-positive som er kvinner
Afrika sør for Sahara	29,4 mill.	3,5 mill.	8,8%	58%
Nord-Afrika og Midt-Østen	550 000	83 000	0,3%	55%
Sør og Sørøst Asia	6,0 mill.	700 000	0,6%	36%
Øst-Asia og Stillehavsområdet	1,2 mill.	270 000	0,1%	24%
Latin-Amerika	1,5 mill.	150 000	0,6%	30%
Karibiske områder	440 000	60 000	2,4%	50%
Øst-Europa og Sentral-Asia	1,2 mill.	250 000	0,6%	27%
Vest-Europa	570 000	30 000	0,3%	25%
Nord-Amerika	980 000	45 000	0,6%	20%
Australia og New Zealand	15 000	500	0,1%	7%
Totalt	42 mill.	5 mill.	1,2%	50%

* Kilde: AIDS Epidemic Update. December 2002. UNAIDS og WHO – 2002.

** Voksne: aldersgruppen 15–49 år.

2.2 Norges bilaterale arbeid for å bidra til tusenårs mål nr 6

Hiv-/aids-epidemien har alt for lenge vært ansett primært som et helseproblem og ikke som et utviklingsproblem som berører alle samfunnssektorer. I det bilaterale utviklingssamarbeidet arbeides det derfor aktivt med å la hiv-/aids-perspektivet være gjennomgående innen norske satsningsområder i de enkelte land. Dette gjelder blant annet innen utdanning, landbruk, næringsutvikling, infrastruktur og arbeidet med menneskerettigheter. Den parallelle tuberkuloseepidemien stiller også nye krav.

Tuberkulose er den sykdommen som rammer flest hiv-positive. Tuberkulose regnes å være den hyppigste dødsårsaken blant hiv-positive, og i land som har en høy forekomst av hiv/aids, ser man også en sterk økning i forekomsten av tuberkulose. For å stanse smittespredningen av TB, er det derfor viktig å sikre at hiv-positive blir behandlet for tuberkulosen. Gjennom blant andre Landsforeningen for Hjerte og Lungesyke støtter Norge tuberkuloseprogrammer i flere land.

I 2002 lå støtten til helsesektoren på 12–13 prosent av den totale bilaterale bistanden. I tillegg kanaliseres også en del av det som går som generell budsjettstøtte inn i helsesektoren. En betydelig del av støtten til helsesektoren kanaliseres gjennom norske frivillige organisasjoner.

Landsforening for Hjerte- og Lungesyke støtter et nasjonalt tuberkuloseprosjekt i Nepal som i 2002 resulterte i:

- 32 000 tuberkulose diagnostiserte
- 16 000 av disse med smitteførende tuberkulose
- alle 32 000 behandlet for tuberkulose
- I følge WHO ville de 16 000 med smitteførende tuberkulose ha smittet mellom 150 000–225 000 mennesker. (Hver pasient med smitteførende tuberkulose, smitter 10–15 andre.) Konklusjon: 150-225.000 færre har behov for tuberkulose-behandling
- 8000 personer ville ha dødd uten behandlingen.

Afrika er det kontinent som uten sammenlikning er hardest rammet av hiv-/aids-epidemien. Dette er også den regionen hvor man fra norsk side satser sterkt innen utviklingssamarbeidet. Vi har derfor valgt å sette fokus på Norges hovedsamarbeidsland i Afrika.

Malawi, Mosambik, Uganda, Tanzania og Zambia er norske hovedsamarbeidsland i Afrika. Alle disse landene er hardt rammet av hiv-/aids-epidemien, som gjennomsyrrer hele samfunnet. Skoler klarer ikke å skaffe nok lærere, sykehusene mangler helsepersonell og utstyr, kvalifisert arbeidskraft forsvinner og matproduksjonen synker. Et økende antall familier rammes, med store konsekvenser for barns oppvekst. Den politiske ledelsen i de fleste av disse landene erkjenner nå at problemenes omfang og nødvendigheten av offensive tiltak. I mange kretser er det likevel fortsatt betydelig grad av benekting og taushet som følger epidemien. På bakgrunn av den erfaring man etter hvert har om betydningen av åpenhet og aktivt lederskap, tar man fra norsk side aidsproblematikken opp i den bilaterale dialogen på alle nivåer. Uganda, som var et av de første landene hvor den politiske ledelsen aktivt engasjerte seg, er hittil det eneste landet i det sørlige Afrika hvor man mener å ha greid å stoppe og reversere hiv-smitten på nasjonalt nivå.

Men kampen mot aids dreier seg ikke lenger først og fremst om bevisstgjøring, men i økende grad om effektiv gjennomføring. Alle samarbeidslandene har utarbeidet strategiske rammeverk for aidsinnsatsen. Disse tar for seg både spesifikke aidsstrategier, integrering av aidstiltak og konsekvensanalyser av epidemien i de nasjonale fattigdomsprogrammene. I det bilaterale samarbeidet satser man fra norsk side på å bidra til at de nasjonale samordningsmekanismene blir funksjonelle. Man støtter de nasjonale aidsrådene og utviklingen av nasjonale planer og sikrer at norskfinansierte innsatser ses i sammenheng med disse.

Det er mange aktører og betydelige midler involvert. En av de største utfordringene er å få til et konstruktivt samspill i det enkelte land, med myndighetene i førersetet. I tillegg til innsatsen fra myndighetene og de bilaterale og multilaterale organisasjonene, er det bred mobilisering blant annet gjennom frivillige organisasjoner, nettverk av hiv-positive, akademiske miljøer, religiøse ledere og privat sektor. Norge er en aktiv pådriver for bedre giversamarbeid og styrking av myndighetenes ledelse i arbeidet.

2.2.1 Uganda

Norge støtter en rekke tiltak i Uganda der forebygging av hiv/aids er en av hovedmålsetningene. Til tross for en betydelig reduksjon i smitteraten utgjør hiv/aids fortsatt en formidabel utfordring for fattigdomsbekjempelse i landet. Mange hiv-smittede kan leve i ti år eller mer uten behandling. Derfor vil det også ta tid før man ser virkningene av en stigende eller redusert smitterate på dødeligheten. Uganda har tidligere hatt en smittefrekvens på samme nivå som noen av de hardest rammede landene i Afrika. Det er derfor viktig også å beholde fokus på konsekvensene av tidligere høye smittetall, som høye sykdoms- og dødstall, lavere produktivitet i jordbruk og næringsliv og oppløsning av sosiale strukturer. En konsekvens er et økende antall foreldreløse barn. Dette er barn som står uten voksne til å sikre dem en trygg oppvekst, og som ofte ikke har mulighet til å gå på skolen. Derfor støtter Norge flere tiltak rettet mot foreldreløse barn, gjennom sivilt samfunn og UNICEF.

Gjennom Uganda Women's Effort to Save Orphans (UWESO) støtter Norge fattige familier som har tatt til seg foreldreløse barn. Familiene får støtte til å drive bærekraftig jordbruk. Norge har fornyet avtalen med UWESO for perioden 2003–2006 på 4,8 millioner kroner. I tillegg ble det i 2002 gitt 10 millioner kroner til et program under UNICEFs landprogram med støtte til foreldreløse barn som følge av hiv/aids.

2.2.2 Tanzania

Regjeringen i Tanzania var sent ute med å ta tak i hiv/aids-epidemien. For å få mer fart på den nasjonale innsatsen mot hiv/aids, har Norge gått sammen med andre givere om å opprette et eget fond i regi av Tanzania Commission for AIDS (TACAIDS), der lokale frivillige organisasjoner kan søke penger til ulike tiltak. Det er registrert over 700 frivillige organisasjoner som arbeider med hiv/aids i Tanzania, og da den første tildelingen fra fondet ble utlyst i desember 2002, var det over 600 organisasjoner som sendte inn søknad om støtte. I 2002 bevilget Norge 2 millioner kroner til fondet.

Norge kanaliserer i dag støtte gjennom National Aids Control Project (NACP) og gjennom private organisasjoner, blant annet til et eget hiv/aids-prosjekt ved Haydom-sykehuset. Norge inngikk sommeren 2002 i et fireårig samarbeid med sykehuset for å forebygge hiv-smitte i Mbulu-distriktet. Prosjektet fokuserer først og fremst på bevisstgjøring gjennom informasjon og opplæring, og tilbyr rådgivning og hiv-testing til befolkningen i området. Norge vil støtte prosjektet med 13 millioner kroner fordelt over fire år.

2.2.3 Malawi

I Malawi har Norge vært en av pådriverlandene for giversamarbeid innenfor helsesektoren. Den norske ambassaden i Malawi forvalter den svenske bistanden til landet. Dette omfatter blant annet midler til helsesektoren. Det offentlige helsevesenet i Malawi lider under mangel på kvalifisert personell på alle nivåer, og det er nødvendig med en samlet og stor innsats for å nå helsemålene. For å drive prosessen framover har Norge bidratt med støtte til helse på distriktsnivå gjennom «Essential Health Packages». Dette initiativet blir sett på som en utprøving av samfinansiering og giversamarbeid på distriktsnivå.

I Malawi har Norge støttet det nasjonale tuberkuloseprogrammet (NTP) siden 1987. I 2002 bevilget Norge ca 8 millioner kroner til programmet. Programmet representerer et tett giversamarbeid, ved at flere givere har gått sammen og støttet hver sine deler av et felles budsjett og gjennomføringsplan. Til tross for den sterke økningen i antallet tuberkulosepasienter de siste årene som en følge av hiv/aids, har programmet vært vellykket (se boks).

Tuberkuloseprogrammet i Malawi

- Dødeligheten er kraftig redusert. 70 prosent av TB-pasientene blir friske. Dette er på topp i regionen.
- Malawi har i motsetning til de fleste land i regionen unngått problemer med multiresistens i behandling av TB-pasienter.
- Malawi NTP har vært sentral i utviklingen av DOTS (Directly Observed Treatment) av TB-pasienter, en metode som nå anvendes internasjonalt.
- Forskningsresultatene fra NTP får internasjonal oppmerksomhet og blir publisert i ledende tidsskrifter.
- NTP har laget en 5-års plan hvor man tar strategisk hensyn til at det skal etableres et sektorprogram for helse i Malawi.

Norge var høsten 2002 aktiv for å få til en koordinert innsats fra Malawis myndigheter og giverland for å styrke skolens rolle i bekjempelsen av epidemien. Integrering av hiv/aids-undervisning i skolen er viktig for å nå barn og ungdom med forebyggende informasjon. Innsatsen resulterte i etableringen av «Life Skills Education Coordination Committee», som møtes månedlig for å samordne all aktivitet innenfor feltet.

2.2.4 Mosambik

Helsetjenestene i Mosambik når ut til mindre enn 50 prosent av befolkningen, og det er viktig å styrke denne sektoren for at folk flest skal få et behandlingstilbud. Norge var sammen med UNICEF ledende giver for helsesektoren i Mosambik i 2002. I tillegg var Norge en av de store giverne til et fellesfond for medisiner. Norge har dermed et godt utgangspunkt for å bidra positivt i kampen mot hiv/aids i Mosambik.

Norge bidrar med støtte til innkjøp av medisiner og medisinske forbruksvarer og mye av dette brukes i behandling av aidssyke. I all hovedsak kanaliseres støtten gjennom det offentlige helsevesenet til helsetjenester i hele landet. Norge har de siste fem årene bidratt med midler til det nasjonale smittevernprogrammet, hvor både tuberkulose og hiv/aids inngår.

Norge støtter også et program for tenårings seksuelle og reproduktive helse med 30 millioner kroner fordelt over tre år. Programmet ble startet allerede midt i 1990-årene, men Norge gikk inn med støtte til programmet først i 2001. Samme år ble programmet utvidet til også å omfatte hiv/aids. Programmet er et samarbeid mellom Utdanningsdepartementet, Departementet for ungdom og idrett og Helsedepartementet. Tiltakene er rettet særlig mot distriktene, og går i første rekke ut på å spre informasjon for å bevisstgjøre både de unge og foreldregenerasjonen. Gjennom plakater, media, festivaler m.m. spres informasjon rettet mot ungdom både i og utenfor skoleverket. Opplæring av helsepersonell, lærere og andre ressurspersoner er også tiltak som er satt i gang gjennom programmet.

2.2.5 Zambia

Zambia var blant de første landene som ble rammet av hiv-/aids-epidemien, og er i dag et av verdens hardeste rammede land. Det er imidlertid tegn som tyder på at situasjonen er i ferd med å bedre seg. Enkelte studier antyder at epidemien nå flater ut, mens andre studier viser at den faktisk er på vei ned blant de yngste. I enkelte urbane områder er antallet hiv-smittede gravide i alderen 15–19 blitt halvert.

De positive tendenser kan i stor grad tilskrives det arbeidet de frivillige organisasjonene har gjort i samarbeid med staten. Økt behandling av kjønnssykdommer, og bruk av kondomer kombinert med endrede seksualvaner, har etter all sannsynlighet gitt resultater.

Hiv-/aids-epidemien og fattigdom er hovedgrunner til at 30 prosent av Zambias barn ikke går på skolen. Zambia mister omlag 1600 grunnskolelærere hvert år på grunn av aids. Utdanning er i dag den eneste vaksinen mot hiv/aids. Rådgivning og utdanning, spesielt for unge mennesker som ennå ikke er seksuelt aktive, er en svært viktig strategi for å forebygge smitte. Utdanningsministeriet i Zambia har vist stort ansvar på dette området, og har inkludert hiv-/aids-forebygging i hele utdanningssektoren. Norge er en sentral giver til utdanningssektoren i Zambia, og har frem til 2003 støttet Zambias nasjonale grunnutdanningsprogram. Zambia har fra 2003 utvidet dette programmet til å omfatte utdanning på alle nivå.

Norge støtter også det nasjonale testing- og rådgivningsprogrammet for hiv/aids med 2 millioner kroner årlig. Over 50 sentre er opprettet rundt om i landet, og over 200 000 har vært innom sentrene for rådgivning og testing.

Mosambik/ Foto: Morten Huse / Norges Røde Kors

«Project Support Group» (PSG)

«Project Support Group» (PSG) er en sammenslutning av frivillige grupper som jobber med aidsrelatert arbeid i det sørlige Afrika. Norge har samarbeidet med PSG siden 1999. I 2002 ble det inngått en ny avtale over fem år, med en totalramme på 134 millioner kroner. PSG arbeider gjennom frivillige medhjelpere med hiv-forebygging og støtte til aidsrammede. PSG finnes i Sør-Afrika, Namibia, Botswana, Malawi, Mosambik, Swaziland, Lesotho, Zambia og Zimbabwe.

De frivillige «forebyggerne» reiser rundt utstyrt med rollespill, sang og kondomer. I 2002 ble det avholdt over 430 000 slike møter, og over 32 millioner kondomer delt ut gjennom dette nettverket, drøye 20 millioner i Zimbabwe, resten fordelt på Zambia og Sør-Afrika.

Den beste indikatoren for å måle kondombruk er å se på frekvensen av kjønnssykdommer, som i likhet med hiv smittes gjennom ubeskyttet sex. Undersøkelser viser en betydelig nedgang i antall pasienter med kjønnssykdommer i prosjektområdene. For eksempel i Kriel i Sør-Afrika har det vært en nedgang i kjønnssykdommer hos menn fra 42 til 26 prosent. Selv om dette kan ha mange årsaker, er det ikke urimelig å anta at en betydelig andel av nedgangen skyldes økt kondombruk. Tallene bekreftes av spørreundersøkelser som viser en øking i kondombruk i samme gruppe fra 44 til 92 prosent. Tilsvarende undersøkelser er gjort i Bulawayo og Kariba i Zimbabwe. Disse viser økt kondombruk blant prostituerte på henholdsvis 22 til 77 prosent og 59 til 85 prosent før og etter prosjektet.

Bangladesh / Foto: Alf Berg / Plan

3 Fokus på samarbeidslandene

Norge har syv hovedsamarbeidsland. Disse er Malawi, Mosambik, Tanzania, Uganda og Zambia i Afrika og Bangladesh og Nepal i Asia. Alle landene er blant verdens fattigste, med små utsikter til å nå tusenårsmålene uten betydelig internasjonal bistand. Fra norsk side bidrar man også til fred, utvikling og fattigdomsbekjempelse i en rekke andre utviklingsland. Vi har her valgt å sette fokus på norsk innsats i Afghanistan og Sri Lanka.

3.1 Hovedsamarbeidslandene

3.1.1 Bangladesh

Av en befolkning på drøyt 130 millioner regnes omlag 35 prosent som ekstremt fattige. Fattigdomsbekjempelse hemmes av en svak offentlig administrasjon, lov- og ordenssituasjonen er dårlig, og særlig de fattige er uten effektiv rettsikkerhet. Det er utbredt korrupsjon innen offentlig politikk og administrasjon, og den økonomiske veksten i 2002 var lavere enn i foregående år. Eksportnæringene er rammet av synkende etterspørsel i verdensmarkedet, inflasjonen er relativt stabil på et lavt nivå og arbeidet med økonomiske reformer kan vise til fremgang. Utenlandsk bistand som andel av bruttonasjonalproduktet er synkende, og representerer ca. 2,5 prosent.

Bangladesh har gjennom de seneste 20 år likevel gjort store framskritt i kampen mot fattigdommen.

Dersom veksten fortsetter på samme nivå som på 1990-tallet, vil landet være i stand til langt på vei å nå tusenårsmålene.

Med utgangspunkt i en evaluering av det norske utviklingssamarbeidet med Bangladesh gjennomført i 2001, ble det i 2002 utarbeidet reviderte retningslinjer for videre samarbeid. I en påfølgende, ny intensjonsavtale (MoU) er utdanning, med vekt på grunnutdanning og næringsutvikling gitt prioritet. Tiltak som kan bidra til bedret styresett og respekt for menneskerettigheter utgjør en overordnet ramme for samarbeidet, og det gis her støtte til en rekke konkrete tiltak.

Bangladesh og tusenårsmålene

Bangladesh står ovenfor en betydelig utfordring når det gjelder tusenårsmålene. Mer enn 65 millioner mennesker lever under den øvre fattigdomsgrensen*, det er omfattende underernæring, og store deler av befolkningen har ikke tilgang til grunnleggende sosiale tjenester. Likevel har landet gjort betydelige fremskritt i fattigdomsreduksjon de siste 20 årene.

Dersom veksten fortsetter på samme nivå som på 1990-tallet vil landet være i stand til delvis å nå tusenårsmålene innen 2015. Målet om reduksjon i ekstrem fattigdom vil være oppnådd (16 millioner mennesker vil leve for mindre enn 1 USD om dagen), men 40 millioner mennesker vil fortsatt leve under den øvre fattigdomsgrensen.

* 2 USD pr dag

Dette tilsier at landet bør ta sikte på en overoppnåelse i forhold til tusenårsmålene, og at dette ikke er umulig gitt politisk vilje til gjennomføring av nødvendige reformer på nasjonalt nivå. Utdanning for alle burde kunne oppnås innen 2010 (men det stilles spørsmål ved kvaliteten). Målet om lik tilgang til utdanning for jenter og gutter er allerede nådd (men på nesten alle andre områder kommer kvinner langt dårligere ut enn menn). Målet om reduksjon i barnedødelighet vil kunne bli innfridd. Mål om reproduktiv helse og miljømessig bærekraft vil vanskelig kunne nås.

Kilde: Bangladesh – supporting the drivers of pro-poor change» DFID, juni, 2002

I utdanningsbistanden er fokus satt på utdanningen for grunnskolelærere; å øke andelen av jenter i ungdomsskolen og å øke tilgangen til uformell utdanning. Norge deltar aktivt sammen med andre givere og myndighetene i planleggingen av et sektorprogram for grunntdanning. Institusjonsutvikling og bedre økonomistyring er hovedutfordringer.

Innen menneskerettigheter og demokratiutvikling er innsatsen i første rekke satt inn på tiltak for å fremme kvinners rettigheter. Via lokale organisasjoner gis det støtte til en rekke kvinnegrupper, såvel som organisasjoner og nettverk som arbeider med kvinners rettigheter og andre menneskerettighetsspørsmål lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Samarbeid innen næringsutvikling har som mål å bidra til økt sysselsetting og retter seg først og fremst mot småentreprenører. Det er opprettet et eget kredittfond for småentreprenører. Det gis også støtte til faglig opplæring. Energisektoren er et annet satsningsområde. Norsk støtte gis bl.a. til elektrifisering på landsbygda.

Støtte til grunntdanning i Bangladesh

Norsk støtte til grunnskolen i Bangladesh i perioden 1997–2003 har bidratt til at

- rundt 1 million fattige jenter i ungdomsskolen har mottatt stipend, som igjen har bidratt til at andel jenter i ungdomsskolen har økt fra 41 til 50 prosent
- 13 000 lærere i barneskolen har fått tilgang til videreutdanning
- 650 000 elever i barneskolen har fått tilgang til gratis skolemateriell
- pensum for barneskolen er revidert og nye lærebøker er tatt i bruk

Støtte til grunntdanning i Nepal

Med norsk støtte har grunnskolen i Nepal i perioden 1998–2002 bidratt til at

- antall elever som begynner på barneskolen har økt fra 69 til 80 prosent
- antall jenter som begynner har økt fra 61 til 75 prosent
- det er 6,9 prosent færre barn som slutter i løpet av første klasse
- at 12,6 prosent flere barn fullførte 5 års grunnskole
- økningen i antall utdannede lærere var vel 13 000
- 450 000 barn i 22 distrikter får et skolemåltid om dagen

3.1.2 Nepal

Av en befolkning på 23 millioner i Nepal lever 9 millioner under grensen for ekstrem fattigdom. I tillegg har den væpnede konflikten mellom den maoistiske opprørsbevegelsen og staten, med mobilisering av sikkerhetsstyrkene, preget Nepal i hele 2002. Våpenhvile ble inngått i januar 2003. Konflikten satte i hele 2002 en bremse på lokale utviklingsaktiviteter og reduserte den økonomiske veksten og tilgangen på midler til utviklingstiltak. Menneskerettighetssituasjonen er forverret ved overgrep som ble begått både av det militære og maoistene.

Konflikten medførte i 2002 økende problemer for det langsiktige utviklingsarbeidet. Mange lokale organisasjoner ble tvunget til å trekke seg fra aktiviteter i konfliktutsatte utkantstrøk. Offentlige tjenester ble svekket fordi ansatte (lærere, helsearbeidere) trakk inn til sentrene. Handel med mat og transport av medisiner, post og andre varer, ble sterkt hindret og den voldelige konflikten har hatt store følger for turismen til landet. I tillegg ble turismen og utenrikshandelen redusert på grunn av internasjonale og regionale forhold.

Konflikten har understreket svakhetene i landets styresett og utviklingspolitikk. Myndighetene trappet opp reformarbeidet og intensiverte arbeidet mot korrupsjon, økte desentraliseringen og gjennomførte reformer i finanssektoren og i offentlig sektor. Dette skjedde selv om landet kom i konstitusjonell krise og de folkevalgte organene ble satt ut av funksjon. Landet ble ved inngangen til 2002 styrt av en regjering direkte oppnevnt av kongen.

På tross av konflikten ble Nepals neste femårige utviklingsplan vedtatt i desember 2002 etter omfattende høringsrunder. Den har bekjempelse av fattigdom som hovedmål, og fastlegger fire hovedstrategier for å nå dette målet; bred og bærekraftig økonomisk vekst, utvikling av sosial sektor og lokal infrastruktur, tiltak for å redusere diskriminering og bedre styresettet.

Den norske bistanden til Nepal er i tråd med prioriteringene i den nye utviklingsplanen. Den har fokus på grunntdanning, energi, godt styresett, menneskerettigheter og fredsframmende tiltak. Den norske bistanden ble i løpet av 2002 lagt om for å rettes mer direkte inn mot de underliggende årsakene til konflikten og støtte ble gitt til programmer i regi av Verdens Matvareprogram og UNICEF.

Nepal / Foto: Svein Meek

3.1.3 Malawi

Anslagsvis 65 prosent av befolkningen i Malawi lever under fattigdomsgrensen, 15 prosent av den voksne befolkningen er smittet av hiv/aids og forventet levealder er ca. 39 år. Kun halvparten av den voksne befolkningen kan lese og skrive, men utviklingen har i de siste 10 årene gått i riktig retning. Det var en tilbakegang i økonomien med 4,1 prosent i 2001, foreløpige tall for 2002 har også vært svake. Dette gir et svært dårlig grunnlag for å nå tusenårsmålene og landets egne mål for bekjempelse av fattigdom.

Malawi ble ved årsskiftet 2001/2002 rammet av en matvarekrise med utbredt sult i deler av landet. Men med stor innsats fra nasjonale og internasjonale aktører, og ikke minst norsk transporthjelp, synes situasjonen å være under kontroll. Uten gjennomgripende endringer i landbruksproduksjonen vil matmangel fortsette å være et årvisst fenomen i Malawi. Landets produktivitet reduseres på grunn av mye sykdom og hiv-relaterte dødsfall.

Det var innføringen av flerpartistyre i 1994 som gjorde at Malawi kunne vurderes som norsk samarbeidsland. Malawi vedtok sin fattigdomsstrategi (MPRSP) i april 2002. Målsettingene i denne danner grunnlaget for videre norsk bistand. Til grunn for utviklingssamarbeidet ligger også ønsket om å bidra til konsolidering av demokratiet. Norge og Sverige samarbeider tett vedrørende Malawi. I 2003 utgjør de norsk- og svenskfinansierte aktivitetene innenfor de fire avtalte hovedområdene godt styresett, helse, hiv/aids og finansforvaltning 124 millioner kroner.

Malawi har tallfestede mål for å redusere antall fattige, øke lese og skriveferdigheter, øke antall jenter i grunnskolen, redusere spedbarns- og mødredødeligheten, samt øke andel husholdninger med tilgang til rent drikkevann. Hovedutfordringene for Malawi er å redusere den ekstreme fattigdommen. Det er også av stor betydning å sikre demokratisk utvikling og respekt for menneskerettigheter, oppnå økonomisk vekst gjennom blant annet makroøkonomisk stabilitet og stimulering av inntektsskapende arbeid. Matvaresikkerhet og hiv-/aids-epidemien utgjør sammen med utdanning og helse også betydelige utfordringer.

Godt styresett og menneskerettigheter

Den tilspissede politiske situasjonen i Malawi krever en sterkere innsats innenfor området godt styresett og menneskerettigheter. Norge er en av de sentrale aktørene når det gjelder demokrispørsmål. Utviklingen av bedret styresett på sentralt og lokalt nivå er avgjørende både i denne sammenheng og for å lykkes i bestrebelsene om å oppfylle MPRSP- og tusenårsmålene.

3.1.4 Mosambik

Etter borgerkrigens avslutning i 1992 har Mosambik vært preget av politisk stabilitet og ettpartistaten er blitt erstattet med et flerpartisystem og utvikling av demokratiske institusjoner. Landet har opplevd høy økonomisk vekst (rundt 10 prosent årlig), men veksten er svært skjevt fordelt geografisk. Bortimot 70 prosent av befolkningen lever likevel under fattigdomsgrensen, og store deler av landets inntekter kommer fra bistandsmidler. Mosambik er nr 170 av 175 land i 2003-utgaven av UNDPs indeks for menneskelig utvikling (HDI)

Kampen mot fattigdom står i sentrum for regjeringens økonomiske politikk. Dens strategi for bekjempelse av fattigdom prioriterer en bredt basert vekst og forutsetter at minst 2/3 av budsjett skal gå til seks prioriterte områder i statsbudsjettet: Godt styresett, helse, utdanning, landbruk, vannforsyning samt infrastruktur.

Mosambik viser vilje til å gjennomføre økonomiske og administrative reformer, for å bekjempe den store fattigdommen, styrke demokratiet og holde en åpen dialog med girverne. Dette skaper grunnlaget for Norges samarbeid med landet. Samarbeidet har fått større fokus på programbistand, og antall prosjekter innen hver hovedsektor er redusert.

Korrupsjon

Norge støtter Mosambiks deltakelse i FNs forhandlinger om antikorrupsjonskonvensjonen. Norge og Sverige har også dialog med Riksadvokatens kontor om mulig norsk/svensk støtte til antikorrupsjonsenheten som nylig er etablert.

Antikorrupsjonsorganisasjonen ETICA mottar norsk støtte for sitt arbeid. Som ledd i arbeidet for en bedre forvaltning, med mindre rom for korrupsjon, støtter Norge gjennomføringen av den nye offentlige finansforvaltningsreformen.

Norsk støtte til desentralisering gis blant annet til Department of Local Government og et desentraliseringssekretariat. Norge deltar aktivt i giversamarbeid om godt styresett og støtter opp om arbeidet mot korrupsjon. Norge vil bidra til at valget i 2004 blir gjennomført på en demokratisk måte.

3.1.5 Tanzania

De seneste årene har den økonomiske veksten ligget mellom 5 og 6 prosent, men dette er for lavt til å redusere fattigdommen vesentlig. For å få en reell reduksjon av fattigdommen er det nødvendig med en vekstrate på minimum 7 prosent. 48 prosent av befolkningen lever under fattigdomsgrensen, og Tanzania plasserer seg på 160. plass på levekårsindeksen HDI.

Tanzanias fattigdomsstrategi (PRS – Poverty Reduction Strategy) ble vedtatt i 2000 og er grunnlagsdokumentet for fattigdomsbekjempelsen i landet. Tanzania er et foregangsland når det gjelder samarbeidet med de ulike giverne, med vekt på dialog og harmonisering av prosedyrer og samarbeidsformer.

Norge og Tanzania undertegnet i 2002 en ny femårig intensjonsavtale om utviklingssamarbeidet. Det er Tanzanias egen fattigdomsstrategi og landets egne prioriteringer som legges til grunn for den norske innsatsen. Det er enighet om at en skal tilstrebe at en økende andel av norsk bistand gis i form av budsjettstøtte og innenfor større sektorprogrammer. På denne måten blir bistanden mer langsiktig og forutsigbar.

Makrostøtte til gjennomføring av Tanzanias fattigdomsstrategi

Norge gir 100 millioner kroner i året i generell budsjettstøtte. 11 bilaterale givere støtter nå fattigdomsstrategien (PRS) gjennom denne budsjettstøtteordningen. Myndighetene har sammen med giverne utarbeidet et rapporteringssystem, der man måler framdrift innen blant annet offentlig finansforvaltning, kampen mot korrupsjon og styrkede rammebetingelser for privat sektor. De giverne som inngår i dette samarbeidet om budsjettstøtte har en aktiv dialog med myndighetene for å sikre at statsbudsjettet følger opp prioriteringene i fattigdomsstrategien.

Økonomisk vekst og utvikling av privat sektor i Uganda

Fra norsk side ble det i 2002 gjort en landgjennomgang for næringsutvikling i Uganda. På dette grunnlag er det utarbeidet en handlingsplan med fem innsatsområder:

- Godt styresett. Aktivitetene støtter opp under handels- og næringsrett og støtte til utvikling av sentrale person-, eiendoms- og bedriftsregistre.
- Energi. Hovedvekt ligger på institusjonssamarbeid og ett større infrastrukturtiltak, støtte til strømforsyning på landsbygda.

3.1.6 Uganda

Uganda er fortsatt blant verdens aller fattigste land, selv om antallet innbyggere som lever under fattigdomsgrensen har gått ned fra 44 prosent i 1997 til 35 i prosent i 2000. Myndighetenes målsetting er å redusere antallet til under 10 prosent innen 2017. Fra ugandisk side anslår man at en økonomisk vekst på minst 7 prosent vil være nødvendig for å nå dette målet. Høy befolkningsvekst (anslått til 3,4 prosent i året for perioden 1991–2002) forsterker problemene med å redusere fattigdommen.

Fattigdommen i Uganda er konsentrert på landsbygda. Kvinnene er særlig utsatt. Intern ufred og usikkerhet i nord og nordøst forsterket fattigdomsproblemene. Uganda rangeres i 2003 som nr. 147 av 175 land på levekårsindeksen HDI. Til tross for en betydelig reduksjon i smitteraten utgjør hiv/aids fortsatt en formidabel utfordring for fattigdomsbekjempelse i Uganda.

Uganda var et foregangsland i utarbeidelsen av sin plan for fattigdomsbekjempelse (Poverty Eradication Action Plan, PEAP). Planen skal skape et rammeverk for økonomisk vekst og strukturendring, sikre godt styresett og trygghet/sikkerhet, bedre fattiges evne til å øke inntekten og øke fattiges livskvalitet.

Godt styresett, demokratiutvikling og menneskerettigheter er ett av tre hovedområder for utviklingssamarbeidet mellom Norge og Uganda i perioden 2001–2005, og dette er også et område som Norge vil vie ekstra stor oppmerksomhet de nærmeste årene. En reformplan innenfor justis-sektoren er igangsatt, slik at en til nå svært svak og ineffektiv sektor forhåpentligvis vil bli gjenstand for forbedringer.

I tillegg til godt styresett, demokrati og menneskerettigheter, står økonomisk vekst og utvikling av privat sektor samt sosial utvikling sentralt i utviklingssamarbeidet med Norge. Som pilotland for den norske strategien for næringsutvikling i Sør har det vært betydelig fokus på økonomisk vekst og utvikling av privat sektor i Uganda.

- Utvikling av små og mellomstore bedrifter og entreprenørskap. Her videreutvikles i hovedsak gjeldende avtaler og samarbeid med multilaterale givere.
- Handel og eksport. Her bidrar det til oppretting av et laboratorium/produksjonslinje ved Makerere Universitet og støtte til Agribusiness Development Center.
- Servicetilbud til private bedrifter. Tiltaket tar sikte på å øke norsk næringslivsengasjement i Uganda og for å tilrettelegge for ugandisk innpass på norske og europeiske markeder.

3.1.7 Zambia

Etter valget på tampen av 2001 dannet den nye presidenten Levy Mwanawasa sin «New Deal»-regjering, og erklærte at kampen mot fattigdom og korrupsjon, samt styring etter loven ('Government by law, not by men'), skulle være den nye regjeringens profil.

Zambia ligger på 163. plass på HDI-indeksen og 73 prosent av befolkningen lever under grensen for ekstrem fattigdom. Den økonomiske veksten i 2002 (3,1 prosent) var lavere enn året før (5 prosent). Skuffende var også en sterk økning i inflasjon (26 prosent i forhold til 18,7 prosent året før). Mye av årsaken til dette negative resultatet

kan finnes i svikten i landbruksproduksjonen bl.a. p.g.a. tørke, og det påfølgende behov for import av mat. 2002 var preget av en sviktende matproduksjon og derpå følgende matvarekrise. Det ble samtidig mer tydelig at også hiv-/aids-epidemien hadde hatt en negativ effekt på folks evne til å produsere mat.

En viktig positiv begivenhet i 2002 var godkjenningen av den endelige fattigdomsstrategien (PRSP). Her framholdes det at eksportledet økonomisk vekst er en nødvendig forutsetning for fattigdomsbekjempelse. Samtidig skal mer ressurser allokeres til helse, utdanning og bekjempelse av hiv/aids.

Utarbeidelse av en strategi for fattigdomsbekjempelse med økonomisk vekst som det viktigste virkemiddel, satte fokus på privat sektor som lokomotiv for økonomisk utvikling.

En opptrapping av antikorrupsjonsarbeidet ble en viktig del av regjeringens politikk, både for å oppnå en bedre forvaltning av offentlige ressurser, men også for å bedre rammebetingelsene for privat sektor.

Landbruk og matvaresikkerhet

Et effektivt og bærekraftig landbruk står sentralt i kampen mot fattigdommen. Zambia og Norge har sammen kommet fram til at landbruk bør prioriteres i det bilaterale utviklings samarbeidet.

Den ustabile matvaresikkerhetssituasjonen undergraver kampen mot fattigdom og bestrebelsene på utvikling. Norsk bistand til landbruk fokuserer på programmer for matvaresikkerhet samt privat sektor som kanal for skaping av arbeidsplasser og generering av eksportinntekter.

For å oppnå harmoniseringsgevinster, arbeides det med å kanalisere økt norsk landbruksinnsats gjennom andre givernes bistandsprogrammer.

Bistand til de syv hovedsamarbeidslandene for 2000–2002 (1000 NOK)

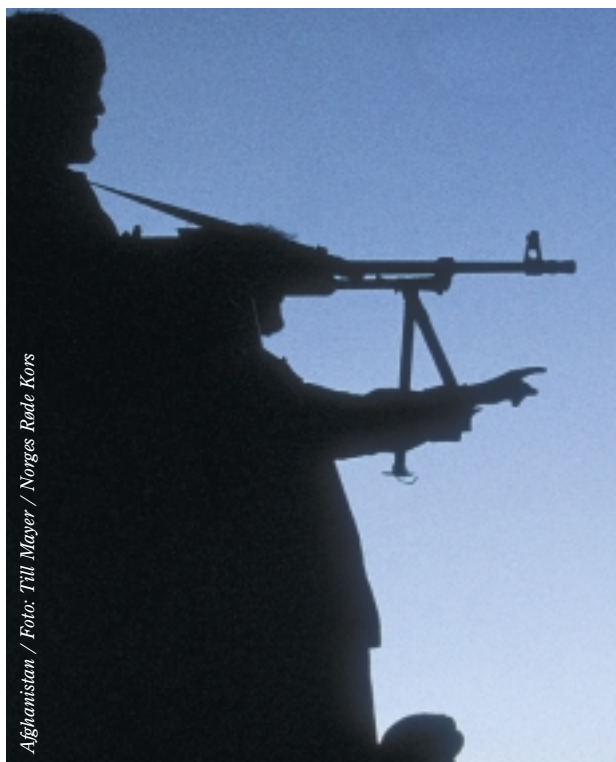
	2000	2001	2002
Malawi	59 827	86 699	124 225
Mosambik	336 089	293 223	308 865
Tanzania	309 419	314 161	372 710
Uganda	184 716	177 419	260 483
Zambia	218 083	187 113	231 970
Bangladesh	161 649	185 067	132 634
Nepal	78 399	103 320	104 660

3.2 Andre sentrale samarbeidsland i 2002

3.2.1 Afghanistan

Etter Talibans fall høsten 2001 gikk Afghanistan inn i en overgangsperiode, hvor en interimregjering under ledelse av Hamid Karzai overtok styringen av landet. Denne midlertidige regjeringen ble etter storrådsforsamlingen (Loya Jirga) i juni 2002 avløst av en overgangsregjering som skal lede landet fram mot nasjonale valg som er planlagt avholdt forsommeren 2004.

I 2002 har etablering av sikkerhet, konsolidering av fredsprosessen samt gjenoppbygging av grunnleggende infrastruktur og forvaltningssystemer stått sentralt. Samtidig har internasjonale militærstyrker bidratt til stabilisering av Kabul og nærliggende områder. Sentralmyndighetenes maktbase er skjør og geografisk begrenset, og en hovedutfordring i tiden som kommer vil være å få økt kontroll over opprørselementene i provinsene. En av de fremste målsettingene for de sentrale myndighetene vil derfor være å demonstrere evne til å levere grunnleggende sosiale og økonomiske tjenester til befolkningen, for på det viset å sikre økt oppslutning og fremme politisk stabilitet.

Afghanistan / Foto: Till Mayer / Norges Røde Kors

Afghanistan har fortsatt akutte humanitære behov blant annet som følge av langvarig tørke og repatriering av flyktninger og internt fordrevne. Det anslås at minst en fjerdedel av befolkningen fortsatt trenger humanitær hjelp.

FNs koordineringsorgan UNAMA har vært en sentral støttespiller for myndighetene. Givere har også spilt en aktiv rolle blant annet gjennom deltakelse i Støttegruppen for Afghanistan (ASG), hvor Norge i 2002 hadde formannskapet. Frivillige organisasjoner og en rekke FN-organisasjoner har også vært svært aktive støttespillere i 2002. Den afghanske overgangsregjeringen har i løpet av året i økende grad tatt styring over gjenoppbyggingsprosessen. Et bredt anlagt National Development Framework (NDF) er presentert – med prioriterte innsatsområder for neste år og med føringer for fremtidig koordinering av internasjonal støtte.

Den norske støtten til Afghanistan utgjorde i 2002 i alt 350 millioner kroner, hvorav litt over 60 prosent gikk til humanitær assistanse. En sentral del av det norske bidraget var i overkant av 100 millioner kroner i budsjettstøtte til overgangsregjeringen, kanalisert gjennom multilaterale fond administrert av henholdsvis UNDP og Verdensbanken.

De mest sentrale innsatsområdene for norsk bistand er støtte til lokalsamfunn med fokus på jordbruk, helse, vann, utdanning og infrastruktur. Innen utdanning er det særlig grunn til å fremheve norsk medvirkning i UNICEFs omfattende «Back to School Programme», som har bidratt til at mer en tre millioner gutter og jenter, dobbelt så mange som forventet, kunne påbegynne skolegang.

Bonn-prosessen

Norge var i 2002 en aktiv støttespiller til oppfølgingen av Bonn-prosessen som på slutten av 2001 la grunnlaget for den nye maktutøvelsen i Afghanistan. Norsk innsats i 2002 kom til uttrykk blant annet gjennom formannskapet i Støttegruppen for Afghanistan, økonomisk støtte til Loya Jirga hvor overgangsregjeringen ble utnevnt, og gjennom betydelig budsjettstøtte til interim- og overgangsregjeringen. Det planlegges for 2003 støtte til grunnlovskommisjonen og reformarbeidet innenfor justissektoren og til forberedelser til nasjonale valg i 2004.

3.2.2 Sri Lanka

Sri Lanka står overfor to store utfordringer. For det første må landets økonomiske situasjon forbedres og for det andre må regjeringen lykkes i sitt arbeid med fredsprosessen. 2002 var første året i manns minne uten militære trefninger mellom partene i den etniske konflikt, dvs. regjeringsstyrkene og Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE). Det er bred folkelig oppslutning om regjeringens forhandlingslinje mht. en endelig løsning av konflikten.

Foreløpig er ikke den beskjedne økonomiske fremgang som fant sted gjennom fjoråret tilstrekkelig til at folk flest merker noen bedring i levekårene. Sri Lanka rangeres som nummer 99 på HDI-indeksen. Fattigdommen er fortsatt utbredt og hele 23 prosent av befolkningen er underernært.

Regjeringen er avhengig av at den lykkes i å skape økonomisk fremgang. Det er imidlertid tegn som tyder på at økonomien for tiden er inne i en positiv utvikling. Fra en negativ økonomisk vekst i 2001 på -1,4 prosent, vil den i 2002 trolig ende på vel 3 prosent. Sentralbankens anslag for den økonomiske vekst i 2003 er på 5,5 prosent.

Norge har en sentral rolle i arbeidet med å finne en politisk løsning på den etniske konflikt i Sri Lanka. Det hittil største gjennombruddet i fredsforhandlingene kom under tredje runde i Oslo i desember 2002, da partene ble enige om at en endelig løsning på konflikten måtte ligge innenfor et enhetlig Sri Lanka, basert på en føderal struktur.

Bistandsvirksomheten er i stor grad rettet inn mot aktiviteter som støtter opp om fredsprosessen. Støtte til freds- og forsoningstiltak, herunder gjenoppbygging, rehabilitering og hjemvending av flyktninger, er gitt økt omfang og intensitet. Rehabilitering er igjen kommet inn som en viktig komponent i den norske bistanden, og støtte til tiltak som fremmer menneskerettigheter og demokrati/godt styresett står sentralt. En viktig utfordring på Sri Lanka er å etablere lønnsomme arbeidsplasser, som basis for å skape økonomisk utvikling. Fra norsk side har man blant annet igangsatt et «match making-program» for næringssamarbeid mellom norsk og lankesisk næringsliv.

Menneskerettigheter og kampen mot korrupsjon

Sri Lanka har et forholdsvis omfattende og godt lovverk for beskyttelse av menneskerettighetene. Praktiseringen av lovverket har imidlertid vært mangelfull. Fra norsk side støtter en aktivt opp om aktører som arbeider for å styrke menneskerettighetene og setter korrupsjonsspørsmålet på agendaen.

Tabell 1.
Fordeling av forbruk til bistand 2000 - 2002

	2000		2001		2002	
	mill NOK	%	mill NOK	%	mill NOK	%
Bilateral bistand	6 217,2	55,7	5 943,2	48,9	6 533,5	48,1
Multi-bi bistand ¹⁾	1 486,6	13,3	1 957,4	16,1	2 000,2	14,7
Multilateral bistand ²⁾	2 901,3	26,0	3 647,4	30,0	4 399,7	32,4
Sum bidrag til multilaterale organisasjoner	4 387,9	39,3	5 604,8	46,2	6 399,9	47,1
Administrasjon	562,7	5,0	595,2	4,9	651,5	4,8
Brutto bistand	11 167,9	100,0	12 143,2	100,0	13 584,9	100,0
Avdrag på lån	52,7		39,5		40,6	
Netto bistand	11 115,1		12 103,7		13 544,3	
Hvorav NORFUND	95,9		61,4		57,4	
Brutto bistand som prosent av bruttonasjonalinntekt ³⁾	0,77		0,80		0,89	

1) Multibi-bistand er bilateral bistand administrert av multilaterale organisasjoner.

2) Multilateral bistand er generelle bidrag til multilaterale organisasjoner.

3) Prosentene er endret i forhold til fjorårets publikasjon, da Statistisk sentralbyrå har revidert de senere års brutto nasjonalinntekt.

Tabell 2.
Brutto bilateral bistand¹⁾ fordelt på regioner og inntektsgruppe MUL (minst utviklede land)²⁾ 2000 - 2002

	2000		2001		2002	
	mill NOK	%	mill NOK	%	mill NOK	%
Afrika	2 977,9	38,7	2 919,9	37,0	3 609,2	42,3
- Bilateral bistand til MUL	2 154,4	28,0	1 989,6	25,2	2 685,8	31,5
Asia & Oceania	1 307,2	17,0	1 615,5	20,4	1 744,7	20,4
- Bilateral bistand til MUL	517,5	6,7	771,1	9,8	845,2	9,9
Europa	1 251,3	16,2	915,0	11,6	1 155,8	13,5
Latin-Amerika	522,5	6,8	783,4	9,9	479,9	5,6
- Bilateral bistand til MUL	15,3	0,2	18,7	0,2	13,3	0,2
Midtøsten	509,3	6,6	556,3	7,0	664,6	7,8
- Bilateral bistand til MUL	1,0	0,0	0,5	0,0	2,8	0,0
Globalt uspesifisert	1 135,6	14,7	1 110,5	14,1	879,6	10,3
Totalt	7 703,8	100,0	7 900,6	100,0	8 533,7	100,0
- Bilateral bistand til MUL	2 688,2	34,9	2 779,9	35,2	3 547,1	41,6

1) Bilateral bistand inkludert multi-bi bistand.

2) Beløpene i tabellen er basert på OECD/DACs definisjoner/klassifikasjoner av MUL-land i 2002.

Tabell 3.
Generelle bidrag til multilaterale organisasjoner 1998 – 2002
 (i 1000 NOK)

	1998	1999	2000	2001	2002
1. FNs utviklingsprogram (UNDP) og fond administrert av UNDP.	605 500	596 000	605 000	761 500	825 000
FNs utviklingsprogram (UNDP)	560 000	550 000	574 500	713 500	807 000
FNs kapitalutviklingsfond (UNCDF)	30 000	30 000	14 500	30 000	
FNs utviklingsfond for kvinner (UNIFEM)	15 500	16 000	16 000	18 000	18 000
2. Utviklingsbanker og tilknyttede utviklingsfond.	900 976	862 820	951 592	1 200 253	1 557 160
Det internasjonale utviklingsfondet (IDA)	361 465	410 000	276 000	555 890	584 000
Det internasjonale finansieringsinstitutt (IFC)					
Det afrikanske utv.fond (AfDF)-og bank (AfDB)	257 431	195 096	311 858	311 211	331 237
Det asiatiske utv.fond (AsDF)-og bank (AsDB)	41 711	41 865	38 978	54 663	56 663
Den interamerikanske utviklingsbanken (IADB) og fond (IADB Sp.Fund)	12 286	11 089	11 172	9 534	20 931
Verdensbanken.			4 000	4 933	180 103
Det internasjonale valutafondet (IMF)					12 867
PRGF ¹⁾ i IMF (tidl. Det internasjonale valutafondet)	20 000	10 000	14 075		25 206
Internasjonalt fond for landbruksutvikling (IFAD)	70 000	38 216	48 395	48 395	48 395
Nordisk utviklingsfond	48 083	76 553	71 440	44 213	87 759
Verdens Handelsorganisasjon (WTO)				8 311	10 000
Gjeldslette via HIPC ²⁾	90 000	80 000	175 674	163 103	200 000
3. Utvikling av jordbruk og fiske og matvarebistand.	278 525	265 784	258 716	283 627	305 163
Verdens matvareprogram (WFP)	209 998	197 087	189 212	212 951	219 994
FNs org for ernæring og landbruk (FAO)	7 527	7 697	8 505	9 676	12 369
Konsultativ gruppe for intern. landbruksforskning (CGIAR)	61 000	61 000	61 000	61 000	72 800
4. Program for helse, mor og barn omsorg og familieplanlegging.	691 730	692 686	707 640	1 027 085	1 226 222
FNs befolkningsfond (UNFPA)	210 000	200 000	200 000	220 000	227 000
Verdens helseorganisasjon (WHO) ³⁾	141 230	156 186	156 840	206 529	264 539
FNs internasjonale barnefond (UNICEF)	290 000	280 000	280 000	310 000	320 000
FNs aidsprogram (UNAIDS)	50 500	56 500	70 800	112 374	107 946
Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose, og malaria (GFATM)			130 000		
Det globale vaksineinitiativet (GAVI) ⁴⁾				178 182	176 738
5. Andre multilaterale organisasjoner.	39 363	51 236	45 240	59 829	109 842
Bistandsandel av det regulære bidrag til FN ⁵⁾	5 647	5 408	5 871		7 524
FNs org for industriell utvikling (UNIDO)	3 839	4 077	4 662	4 675	4 817
Den internasjonale arbeidsorg (ILO)	1 477	1 654	1 660	1 576	1 975
FNs kommisjon for barns rettigheter	2 000				
FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur (UNESCO)	20 900	31 326	29 246	28 970	25 417
FNs forskningsinst. for sosial utv.(UNRISD)	3 000	3 000	3 000	3 000	4 500
FN-Universitetet		771	800	1000	1000
FNs program for narkotikakontroll (UNDCP)	2 000	5 000			2 300
Det internasjonale forsknings- og opplæringsinstitutt for kvinner (INSTRAW)	500				
FNs bosettingscenter (UNCHS/HABITAT)				5 000	10 000
Det internasjonale senteret for insektsforskning (ICIPE)				4 000	4 900
Verdenspostunionen (UPU) ⁶⁾				1 800	
Verdensorganisasjonen for åndsverkrett (WIPO) ⁶⁾	749			749	741
Den meteorologiske verdensorganisasjonen (WMO) ⁶⁾				59	2 213
FNs høyskommisær for menneskerettigheter (UNHCHR)				1 000	20 050
FNs konferanse for handel og utvikling (UNCTAD)					21 110
FN diverse ⁷⁾				8 000	3 295
6. FNs miljøfond	15 408	93 035	63 145	45 121	88 311
Den globale miljøfasiliteten (GEF)		85 027	57 335	37 080	42 810
FNs miljøprogram (UNEP)					37 460
Multilateralt fond under Montrealprotokollen (UNEP)	15 408	8 008	5 810	8 041	8 041
7. Internasjonalt humanitært hjelpearbeid og hjelp til flyktninger	270 000	270 000	270 000	270 000	288 000
FNs høykommisær for flyktninger (UNHCR)	170 000	170 000	170 000	170 000	188 000
FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger (UNRWA)	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000
Total	2 801 502	2 831 562	2 901 333	3 647 414	4 399 699

1) Bidrag til ESAF (Enhanced Structural Adjustment Policy) i 1997 og 1998, PRGF (Poverty Reduction Growth Facility) i 1999.

Ordningen var lagt inn under Det internasjonale pengefondet frem til og med 1999.

2) HIPC: Highly Indebted Poor Countries - Sterkt gjeldsbelastede fattige land.

3) Inkluderer WHO og Global Forum for Health Research. I 2000 inneholder beløpet også NOK 2 mill til GAVI

4) I 2000 ble GAVI støttet med NOK 2 mill. Dette beløpet ble i 2000 inkludert under WHO.

5) Bistandsandel av det regulære bidraget til FN kunne ikke skilles ut for 2001.

6) Før 2001 var denne støtten inkludert under tallet for UNESCO.

7) Inkluderer i 2002 støtte til UN General Trust Fund (NOK 1 mill), og International Telecommunication Union (NOK 0,9 mill.)

Tabell 4.

Netto bilateral bistand¹⁾ fordelt på land

(i 1000 NOK og som prosent av netto bilateral bistand)

	Norske og internasjonale frivillige organisasjoner m.v.					Totalt	Total netto bilateral bistand ¹⁾
	Norske friv. org	Lokale friv. org	Regional friv. org	Internasj. friv. org	Nordiske stiftelser og uavh. forskn. inst.		
Afghanistan	106 908				2 531	109 439	486 017
Det Palestinske Omr.	116 238	11 047			5 934	133 220	406 823
Tanzania	33 583	3 139	103			36 825	372 710
Mosambik	43 295	4 909	1 100	4 029		53 333	308 865
Uganda	60 571		1 000	2 100		63 671	260 483
Zambia	27 343	29 461		2 044	2 000	60 849	231 970
Etiopia	105 400	5 502	840		200	111 942	227 401
Somalia	25 961			1 500	44	27 505	203 188
Bosnia-Herzegovina	42 267					42 267	190 313
Sudan	114 546	3 000		300		117 846	186 294
Angola	72 987	6 280			38	79 306	177 272
Fed. Rep. of Yugoslavia	1 303				1 303	79 306	176 354
Sri Lanka	46 184	11 108			60	57 352	71 396
Irak	16 876					16 876	142 678
Sør-Afrika	41 251	94		396	9 483	51 225	139 627
Bangladesh	11 927	19 403		107		31 437	132 634
Malawi	28 679	2 079	750	400	146	32 054	124 225
Eritrea	40 048					40 048	107 451
Kroatia	41 999	650				42 649	105 336
Nepal	24 073	491				24 564	104 660
Kongo (Dem Rep)	44 372	164				44 536	99 571
Kina	21 444	3 232			91	24 766	97 360
Makedonia(Fyrom)	18 610	886		146	-10	19 633	93 099
Guatemala	30 594	4 436	2 000			37 030	91 451
Sierra Leone	34 999					34 999	84 377
Pakistan	1 034	16 564		138		17 736	82 112
Burundi	45 011			1 000		46 011	81 246
Nicaragua	32 851	9 270			1 310	43 431	72 505
India	19 045	14 570		850	223	34 688	67 575
Vietnam	15 215	517		750		16 482	63 410
Øst-Timor	5 820					5 820	62 112
Colombia	44 355				-397	43 958	61 481
Zimbabwe	26 604	13 193	14	480	700	40 991	57 399
Mali	35 822					35 822	56 776
Rwanda	24 816					24 816	48 622
Indonesia	16 076					16 076	48 286
Albania	14 898					14 898	46 633
Kamerun	3 786				3 786	45 830	45 830
Madagaskar	16 539					16 539	45 547
Laos	7 865				7 865	45 438	45 438
Iran	74				74	42 644	42 644
Libanon	30 952				-2 875	28 077	42 629
Georgia	14 449					14 449	35 450
Tyrkia	1 315				300	1 615	33 405
Burma	18 576			1 000		19 576	30 824
Andre land	276 068	11 575	650	1 350	7 083	296 726	635 353
Sum hovedsamarbeidsland²⁾	229 471	59 482	2 953	8 681	2 146	302 734	1 535 547
Uspesifisert	572 126	10 778	30 813	133 147	114 571	861 436	2 066 294
Totalt	2 374 757	182 348	37 271	149 738	141 434	2 885 547	8 493 125
I prosent av netto bilateral bistand	28,0 %	2,1 %	0,4 %	1,8 %	1,7 %	34,0 %	100,0 %

1) Bilateral bistand inkludert multi-bi-bistand, stat til stat-samarbeid, dekning av utgifter til flyktninger første året i Norge mv. fratrukket avdrag på lån.

2) Bangladesh, Malawi, Mosambik, Nepal, Tanzania, Uganda og Zambia.

Indikatorer for hiv/aids i Norges samarbeidsland i Afrika og Asia*

Land / område	Hiv-forekomst blant personer 15–49 år		Antall personer som lever med hiv/aids på slutten av 2001						Foreldrelose under 15 år pga. aids. I live på slutten av året		Aids-dødsfall i 2001	Med aids	Reduksjon pga aids	
	Slutten av 2001	Slutten av 1999	Voksne og barn	Voksne (15-49)	Kvinner (15-49)	Barn	Kvinneandel	2001. Mor, far eller begge døde	1999. Mor eller begge foreldre døde					
Hovedsamarbeidsland i Afrika**														
Malawi	10,4	11,3	5 250 000	4 590 000	2 690 000	575 000	59 %	3 150 000	3 913 000	510 000	39	-14		
Mozambik	15,0	16,0	850 000	780 000	440 000	65 000	56 %	470 000	390 000	80 000	39	-14		
Tanzania	13,0	13,2	1 100 000	1 000 000	630 000	80 000	63 %	420 000	276 000	60 000	38	-11		
Uganda	7,8	8,1	1 500 000	1 300 000	750 000	170 000	58 %	810 000	1 100 000	140 000	51	-8		
Zambia	5,0	8,3	600 000	510 000	280 000	110 000	55 %	880 000	1 700 000	110 000	46	-8		
Zambia	21,5	19,9	1 200 000	1 000 000	590 000	150 000	59 %	570 000	447 000	120 000	42	-17		
Andre samarbeidsland i Afrika****														
Angola	14,1	14,9	10 135 000	9 269 000	5 390 000	789 000	58 %	2 623 000	2 408 000	770 350	46	-3		
Botswana	5,5	2,8	350 000	320 000	190 000	37 000	59 %	100 000	98 000	24 000	46	-3		
Eritrea	38,8	35,8	330 000	300 000	170 000	28 000	57 %	69 000	66 000	26 000	36	-34		
Etiopia	2,8	2,9	55 000	49 000	30 000	4 000	61 %	24 000	24 000	350	52	-3		
Sør-Afrika	6,4	10,6	2 100 000	1 900 000	1 100 000	230 000	58 %	990 000	1 200 000	160 000	43	-10		
Zimbabwe	20,1	19,9	5 000 000	4 700 000	2 700 000	250 000	57 %	660 000	420 000	360 000	42	-17		
Zimbabwe	33,7	25,1	2 300 000	2 000 000	1 200 000	240 000	60 %	780 000	624 000	200 000	43	-26		
Hovedsamarbeidsland i Asia**														
Bangladesh	<0,1	0,02	13 000	13 000	3 100	310	24 %	2 100	610	650	61	0		
Nepal	0,5	0,29	58 000	56 000	14 000	1 500	25 %	13 000	2 500	2 400	60	0		
Andre samarbeidsland i Asia**														
India	0,8	0,7	3 970 000	3 673 300	1 253 500	16 700	34 %	102 000	24 380	23 100	64	-1		
Kambodsja	2,7	4,04	1 700 000	1 600 000	74 000	12 000	39 %	55 000	13 000	12 000	56	-4		
Laos	<0,1	0,05	1 400	1 300	350	<100	27 %	25 000	280	<150	55	0		
Pakistan	0,1	0,1	78 000	76 000	16 000	2 200	21 %	22 000	7 900	4 500	61	0		
Vietnam	0,3	0,24	130 000	130 000	35 000	2 500	27 %	22 000	3 200	6 600	69	0		

* Kilde: Oversikt utarbeidet av SSB, basert på UNAIDS 2002 og US Bureau of the Census.

** Kumulert over tid

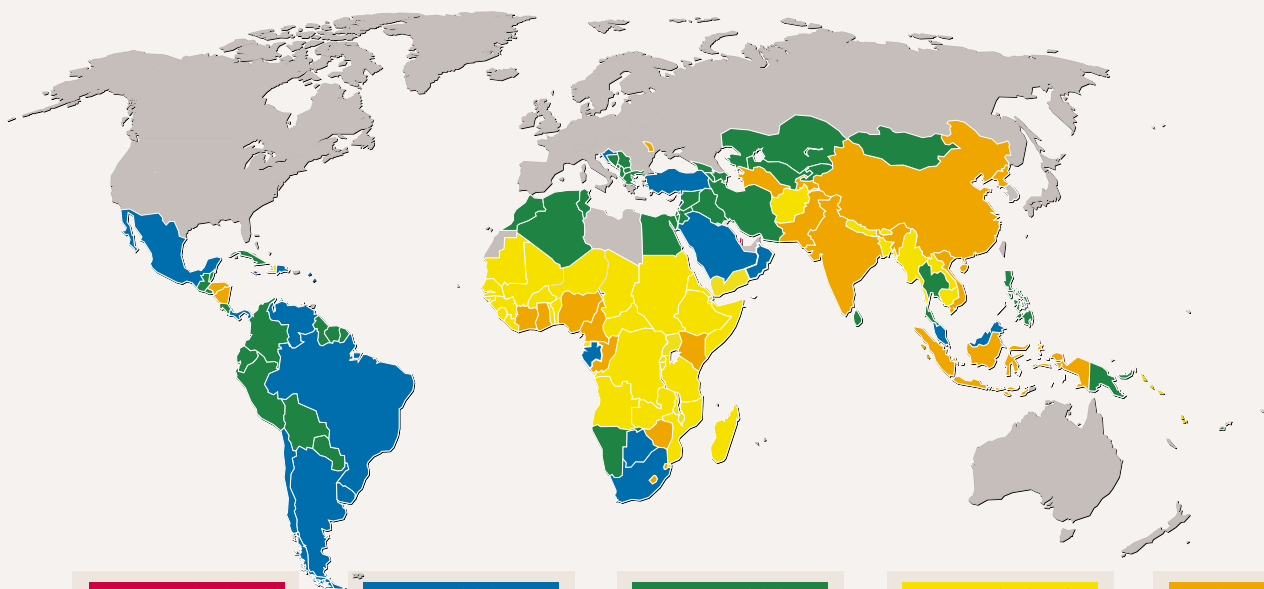
*** Sum eller gjennomsnitt for landene (veid med antall personer 15–49 år)

Utvalgte forkortelser

AHLC	Den internasjonale giverlandsgruppen for Det Palestinske området	NORAD	Direktoratet for utviklingssamarbeid
ALNAP	Active Learning Network on Accountability and Performance in Humanitarian Assistance (Det internasjonale nettverket for evaluering av humanitær bistand)	NORFUND	Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland
ASEAN	Association of South-East Asian Nations (Organisasjonene for de sørøst-asiatiske statene)	NUFU	Det norske universitets- og høgskolerådets utvalg for utviklingsrelatert forskning og utdanning
ASG	Afghanistan Support Group (Støttegruppen for Afghanistan)	OAU	Organization of African Unity (Organisasjonen for afrikanske stater)
AU	Den afrikanske union (omdannes formelt fra OAU i 2002)	OCHA	FNs kontor for koordinering av humanitær bistand
CDC	Commonwealth Development Corporation (UK)	ODA	Official Development Assistance (Offisiell utviklingshjelp)
CMI	Chr. Michelsens Institutt	OECD	Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling
DAC	Development Assistance Committee (OECDs Utviklingskomité)	OSSE	Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa
DFID	Department for International Development, UK Government	PA	Palestinian Authority (De palestinske selvstyremyndigheter)
EAC	East-African Community (Det østafrikanske fellesskap)	PRGF	Poverty Reduction and Growth Facility (IMFs kredittordning for fattige land)
ECOSOC	FNs økonomiske og sosiale råd	PRSC	Poverty Reduction Support Credit (Verdensbankens kreditter til støtte for gjennomføring av fattigdomsstrategier)
ECOWAS	The Economic Community of West African States (Det økonomiske fellesskapet for Vest-Afrika)	PRSP	Poverty Reduction Strategy Paper (nasjonale fattigdomsstrategier)
GAVI	Global Alliance for Vaccines and Immunization (Det globale vaksineinitiativ)	SADC	Southern African Development Community (regional samarbeidsorganisasjon i det sørlige Afrika)
GFATM	Det globale fondet for bekjempelse av AIDS, tuberkulose og malaria	SAARC	South Asian Association for Regional Cooperation (regional samarbeidsorganisasjon i Sør-Asia)
HIPC	Heavily Indebted Poor Country Debt Initiative (Gjeldsinitiativet for særlig gjeldstyngende fattige land)	TI	Transparency International
IAVI	International AIDS Vaccine Initiative (Det internasjonale AIDS-vaksineinitiativ)	UNAIDS	FNs aidsprogram
IGAD	Den regionale samarbeidsorganisasjon for området Afrikas Horn	UNCTAD	FNs organisasjon for handel og utvikling
ILO	Verdens arbeidsorganisasjon	UNDP	FNs utviklingsprogram
IMF	Det internasjonale valutafond	UNEP	FNs miljøprogram
IPS	Inter Press Service (Den tredje verdens nyhetsbyrå)	UNESCO	FNs organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur
ITC	Det internasjonale handelssenter	UNHCHR	FNs høykommissær for menneskerettigheter
LO	Landsorganisasjonen	UNHCR	FNs høykommissær for flyktninger
LTTE	De tamilske tigrenes organisasjon	UNICEF	FNs barnefond
MUL	Minst utviklede land	UNIFEM	FNs utviklingsfond for kvinner
NEPAD	The New Partnership for Africa's Development (Det nye partnerskap for Afrikas utvikling)	UNMEE	FNs fredsbevarende operasjon i Etiopia og Eritrea
NHO	Næringslivets hovedorganisasjon NORAD Direktoratet for utviklingssamarbeid	WFP	Verdens matvareprogram
		WHO	Verdens helseorganisasjon
		WTO	Verdens handelsorganisasjon

Land og territorier som er berettiget til å motta bistand

Listen er godkjent av OECD/DAC og gjelder fra 1. januar 2003.

Høyinntektsland

1 land

Bahrain

Øvre middel- inntektsland

32 land

Botswana
Brasil
Chile
Cookøyene
Costa Rica
Dominica
Gabon
Grenada
Kroatia
Libanon
Malaysia
Mauritius
Mayotte
Nauru
Panama
St. Helena
St. Lucia
Venezuela

Grense for hvilke land som er berettiget til lån fra Verdensbanken – 5185 US dollar i 2001

Anguilla
Antigua og Barbuda
Argentina
Barbados
Mexico
Montserrat
Oman
Palau Islands
St. Kitts-Nevis
Saudi-Arabia
Seychellene
Trinidad og Tobago
Turks og Caicos-øyene
Uruguay

Lavere middel- inntektsland

45 land

Albania
Algerie
Belize
Bolivia
Bosnia-Hercegovina
Colombia
Cuba
Den dominikanske republikk
Ecuador
Egypt
El Salvador
Fiji
Filippinene
Guatemala
Guyana
Honduras
Iran
Irak
Jamaica
Jordan
Kasakhstan
Kina
Makedonia
Marokko
Marshalløyene
Mikronesiaføderasjonen
Namibia
Niue
Palestinsk adm. omr.
Paraguay
Peru
St. Vincent og Grenadine
Sri Lanka
Surinam
Swaziland
Syria
Sør-Afrika
Thailand
Tidligere Jugoslavia
Tokelau
Tonga
Tunisia
Turkmenistan
Tyrkia
Wallis og Futuna

Lavinntektsland

72 land
Minst utviklede land, MUL
49 land

Afghanistan
Angola
Bangladesh
Benin
Bhutan
Burkina Faso
Burma
Burundi
Djibouti
Ekvatorial-Guinea
Eritrea
Etiopia
Gambia
Guinea
Guinea-Bissau
Haiti
Kambodsja
Kapp Verde
Kiribati
Kongo, Den Demokratiske Republikken
Komorene
Laos
Lesotho
Liberia
Madagaskar
Malawi
Maldivene
Mali
Mauretania
Mosambik
Nepal
Niger
Rwanda
Sao Tomé og Príncipe
Den sentralafrikanske republikk
Senegal
Sierra Leone
Solomonøyene
Somalia
Sudan
Tanzania
Tchad
Togo
Tuvalu
Uganda
Vanuatu
Vest-Samoa
Yemen
Zambia

Andre lavinntektsland

23 land

Armenia
Aserbajdsjan
Elfenbenskysten
Georgia
Ghana
India
Indonesia
Kamerun
Kenya
Kirgisistan
Kongo, Republikken
Moldova
Mongolia
Nicaragua
Nigeria
Nord-Korea
Pakistan
Papua Ny Guinea
Tadsjikistan
Usbekistan
Vietnam
Zimbabwe
Øst-Timor

Utgitt av:
Utenriksdepartementet
7. juni plassen/Victoria Terrasse
Postboks 8114 Dep, 0032 Oslo

E-post: infosek@mfa.no
Publikasjonen finnes på internett: <http://odin.dep.no/ud>

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:
Statens forvaltningstjeneste
Kopi- og distribusjonsservice
Postboks 8169 Dep, 0034 Oslo
www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no
Telefaks: +47 22 24 27 86

E-756 B
ISBN 82-7177-716-5

Design og illustrasjon: Cox design/www.cox.no
Omslagsfoto: Rune Larsen
Trykk: ColorPrint 06/2003 - opplag 10 000